

BIAT'TAN YEMİN'E...
KAMUSAL SORUMLULUK ÜSTLENENLERİN VE
TEMSİLCİLERİNİN AND İÇMESİ

From Fealty To Oath...

Those Who Undertake The Institutional Responsibility and
Agent's Taking Oat...

B. Zakir AVŞAR*

Özet

Tarihin çok eski dönemlerinden beri bazı özellikli mesleklerin öğreniminde veya bu mesleklere başlamada veya kamusal görevler üstlenildiğinde –atanma, seçim- yemin/ and içilmesine gerek duyulmuştur. Günümüzde de pek çok toplumda/ ülkede özellikle seçimle gelinen görevlerde ve üst düzey kamusal sorumluluklarda yemin/and içme uygulamasına gidilmektedir.

Yemin/ant bireyler arasında karşılıklı güvenin sağlanmasında olduğu kadar birey-yönetim kademeleri arasında da yasal/meşru zeminden ayrılınmayacağına dair güvence sağlayan bir iletişim enstrümanı olarak önem taşımaktadır.

Ülkemizde de yemin/ant içme suretiyle başlanılan görevler bulunmaktadır. Cumhurbaşkanlığı, parlamenterlik, yargıçlık, devlet memurluğu gibi...

Bu makalede yemin kavramı, tarihsel süreç içinde değişik toplumlarda ve meslek alanlarında yeminler ele alınmakta; ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze padişah/ Divan-ı Hümayun, cumhurbaşkanı/ parlamento ve kamu görevleri ile ilgili yeminler üzerinde durulmaktadır. Çalışmada, yeminlerin teokratik- dinsel karakterinin seküler-dünyevi bir formata dönüşümü tarihsel süreç ve metinler üzerinden aktarılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Yemin, ant içme, biat, kılıç kuşanma, padişah, Meclis-i Mebusan, TBMM, mebus, milletvekili, cumhurbaşkanı*

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi

Abstract

Since the very archaic history, people have taken oath when they learned some professions, started these professions or when they undertook a public service- either by means of appointment or election. Today, people take oath/ swear in many communities especially when they take office by means of election and when they undertake high level public services.

Taking oath/ swearing is an important instrument that insurance the mutual confidence between the people as well as insuring, between the administrative levels, that the legal/ legitimate procedures shall be obeyed.

There are posts that are taken by means of taking oath/ swearing in our country as well: Presidency, Membership of Parliament, and Judgeship, public service etc...

In this study, the perception of taking oath has been analysed in different communities and professions throughout the history; moreover, the oaths of Sultan, Supreme Court in Ottoman Empire, President/ Parliament and public servants have been emphasized. In this study, it is shown how the format of oath changed from a theocratic- religious character to a secular-worldly form, by means of indicating in on the texts throughout the history.

Key Words: *Swear, Take oath, fealty, Arm oneself by sword, Sultan, Parliament of Ottoman Empire, Turkish Grand National Assembly, Member of Parliament, President*

Giriş:

Yemin TDK sözlüğünde “and içme” olarak ifade olunmaktadır¹. Yine sözlük anlamında “kutsal bir değer ya da varlığı tanık göstererek belirli bir konuda söz verme ya da belirli bir beyanın doğruluğunu onama”² olarak ifade olunan yemin, “kuvvet, sağ taraf, sağ el, and içmek, kasem gibi anlamlara gelen yemin, dinî bir kavram olarak, bir kimsenin Allah’ın adını veya sıfatını zikrederek sözünü kuvvetlendirmesi” olarak da tanımlanmaktadır. Bunun dışında İslam fıkında köle azât etme ve boşamaya bağlı olarak yapılan ve bazı sonuçlar doğuran sözlere de yemin denilmiştir. Yahudilik, Hıristiyanlık, İslamiyet gibi semavi dinlerde Allah adı kullanılarak edilen yeminler vardır.

İslam toplumunda ve fıkında yeminin önemi büyüktür. Yeminler önce Allah adına edilenler ve Allah’tan başkası adına edilenler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Allah adına edilen yeminler de kendi aralarında taksime tabidirler. Allah adına edilen yeminler: Kasem suretiyle Allah adına yeminler "Allah" ya da "izzet, celal, azamet" gibi zati sıfatlarının başına "ba, va, ta" harflerinin

¹ TDK Sözlük, Ankara, 1998, (9. Baskı), C. 2. s. 2429.

² Ana Britannica Ansiklopedisi, Ana Yayınları, İstanbul, 1994, C. 32, s.165.

birisini getirmek suretiyle yapılır. Müslümanlar arasında en çok kullanılan yemin lafızları: "vallâhi, billâhi ve tallâhi" sözcükleridir.

Sözün kuvvetlendirilmesi için Allah'ın adı veya sıfatı anılarak yapılan yemin üç çeşittir: Yemîn-i lağv (lağv yemini), yemîn-i gamûs (gamus yemini) ve yemîn-i mün'akide (münakit yemini)³.

Yemîn-i lağv; bir şeyin öyle olduğu zannedilerek veya ağız alışkanlığıyla yapılan yemindir. Kişinin birini görmediği halde gördüğünü zannederek "vallahi gördüm" demesi böyledir. Ayrıca yemin kastı olmaksızın yemin sözlerini söylemek de yemîn-i lağv olarak kabul edilmiştir. Bu şekilde yapılan yeminden dolayı kefarete gerekmez. Kur'an-ı Kerîm'de, kasıtsız olarak ağızdan çıkıveren yeminlerden dolayı kişinin sorumlu tutulmayacağı bildirilmiştir (Bakara 2/225; Mâide 5/89). Bununla birlikte, ağız alışkanlığıyla konuşurken sıkça yemin edenlerin bu alışkanlıklarından vaz geçmek için çalışmaları gerekir.

Yemîn-i gamûs; geçmiş zamanda meydana gelmeyen bir işin olduğuna veya yapılan bir şeyin olmadığına bilerek yalan yere yemin etmektir. Bu yemin büyük günah olup, sahibini günaha daldırdığı için bu isim verilmiştir. Bilerek ve Allah'ın adını anarak yalan yere yapılan yeminin bağışlanması için, kişinin gerçekten pişman olarak ve bir daha böyle bir hataya düşmemek üzere Allah'tan af dilemesi gerekir. Yalan yere yaptığı yemin sebebiyle başkasının hakkının zayı olmasına sebep oldu ise, bu zararı tazmîn edip onlardan helallik istemelidir.

Yemîn-i mün'akide; mümkün olan ve geleceğe ait bir şeyi yapmak veya yapmamak üzere yapılan yemindir. Bir kimsenin şu işi yapacağım veya yapmayacağım diye yemin etmesi böyledir. Yeminin sahih olması için yemin edenin akıllı, buluğ çağına erişmiş ve Müslüman olması gerekir. Ayrıca bu sözüyle yemini kastetmiş olmalıdır. Bunun yanında yeminin Allah'ın isimlerinden biriyle veya O'nun sıfatlarıyla yapılmış olması gerekir. Allah ve sıfatları dışında başka şeylere yapılan yemin, bu yemin kapsamına girmez.

Yeminde aslolan ona sadakat göstermektir. Ancak bu, yemin edilen şeyin dinî hükmüne göre farklılık gösterebilir.⁴

Bu üç yemin türü dışında İslam fıkı literatüründe iki yemin türü daha bulunmaktadır. Birincisi, köle azat etme ve boşanmaya bağlanan yemin, diğeri ise yargılama hukukunda ispat vasıtası olarak başvuru yemindir⁵.

³ İlmihal II, İslam ve Toplum; Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, 8. Baskı, Ankara, 2005, s.27-28.

⁴Şamil İslam Ansiklopedisi; http://www.sevde.de/islam_Ans/islam_ans.htm.

Sık sık kötüye kullanıldığı için Hıristiyanlığın erken döneminde iyi karşılanmayan yemin, zamanla bu dinde de önemli bir yer edinmiştir.

Abdülkadir İnan, bütün Türk- İslam kabilelerinde “ant” kelimesinin müşterekliğine dikkat çekerek, yemine Şamanist Türklerden Yakutlar’ın “andıgar”, Çuvaşların “antah” dediklerini belirtir⁶.

Her ne kadar kaynağını dinsel geleneklerden, ritüellerden almış olsa da yemin günümüzde etik kurallar ve hukuk metinlerinde de kendisine yer bulmuş; kamusal görev yapanlar, bir nitelikli ve özellikli mesleğe intisap edenler açısından göreve başlarken yerine getirilmesi gereken bir ritüele dönüşmüştür.

Günümüzde yeminin en yaygın biçimi, yetkili bir yasal organ önünde verilen ifadede konuyla ilgili olarak bütün bilinenleri ve yalnızca gerçeği söylemeye söz vermektir. Yeminin sözleri genellikle yasalarla belirlenir. Angloamerikan hukuk sisteminde yemin ya da bunun yerine geçen bir söz söylenmeden ifade verilemez. Kara Avrupa’sı hukukunda davaya taraf olanların yeminli ifadesine genellikle başvurulmaz; öbür ilgililer isterlerse yemin edebilirler. Bu ülkelerde genellikle ifadeden sonra yemin edilir.

Hukuk alanı dışında başta milletvekilliği ve cumhurbaşkanlığı olmak üzere bazı kamu görevlerine başlamada, bazı diplomaları elde etmede, kamu hizmeti niteliğinde sayılan avukatlık, hekimlik gibi mesleklere başlamada da yemin etme yükümlülüğü öngörülmüştür. Bu yeminlerin içeriği ilgili düzenlemelerde yer almaktadır.

Türk Hukuk Lügatı’nda da bu bağlamlarda “yemin” maddesi ele alınırken şu hususlara yer verilmiştir: “ [alm. Eid. — fr. serment. — ing. oath. — lât. iure iurandum].

1. Bir kimsenin verdiği sözü temin veya sözünün doğruluğunu tasdik için kanun ile muayyen sözleri söylemesi veya hareketleri yapmasıdır.

Bu sözleri söylemeye, hareketleri yapmaya «yemin etmek» (andiçmek) ve bir kimseyi yemin ettirmeye «tahlif» denir.

Anayasa hukukunda: Cumhurbaşkanı ve milletvekilleri «Namusum üzerine söz veririm» diye yemin ederler.

Hukuk muhakeme usulünde: taraflar ve tanıklar «Allahım ve namusum üzerine yemin ediyorum» diye yemin ederler (HMUK. , 339)⁷.

⁵ İlmihal II, age., s.28.

⁶ İnan, Abdülkadir; Eski Türklerde ve Folklorunda Ant; AÜ DTCF Dergisi, Cilt: VI, Sayı:4, Ankara, 1948,s.279.

Ceza muhakeme usulünde şahitler «namusum ve vicdanım üzerine dosdoğru söylediğime yemin ederim » yolunda, bilirkişiler « vicdanım üzerine yemin ederim» diye yemin ederler (CMUK. 57, 72).

Kat'i yemin [*alm. Läuterungseid. — fr. serment decisive. - İng. decisive oath*]: Hukuk davasında, bir kimsenin esas davasının halline müessir olan bir fiilin ispatı için diğerine teklif ettiği yemindir (HMUK. 344 -354).

Resen teklif olunan yemin [*alm. richterlicher Eid. — fr. serment d'office. — ing. oath by Order of Court*]: hukuk davasında, iddia olunan hususun kat'î deliller ile ispat edilememiş olması veya iddia olunan hususu ispat için gösterilen delillerin hüküm verilecek derecede kanaat husule getirmemesi hâlinde, yargıcın kanaatini celp için, kendisinden taraflardan birine verdiği yemindir (HMUK. 355 - 362).

Mütemmim yemin [*alm. Ergänzungseid. — fr. serment suppletoire*]: (Ticaret hukukunda) kanuna muvafık (uygun) olarak tutulan mecburi ticaret defterleri münderecatının (içeriğinin) sahibi lehine delil olarak kabulü hâlinde, mahkemenin kanaatini ikmal ve vicdanını temin için o kaydın doğruluğuna (...) dair defter sahibine yaptırmaya mecbur olduğu yemindir (TK. 86).

Yemin tevcihi (teklifi) [*alm. Eideszuschiebung — fr. déférer le serment*]: Hukuk davasında taraflardan birine yemin etmesi lâzım geldiğinin bildirilmesidir.

Yeminden imtina [*alm. Eidesverweigerung. — fr. refus de serment*]: Kendisine yemin teklif edilen tarafın yemin etmekten çekinmesidir ki, yemin mevzuunu teşkil eden vakıanın sabit olmuş sayılmasını icabettirir (HM-UK. 339).

Yemini ret [*alm. Zurückschiebung des Eides. — fr. référer le serment*]: Kendisine yemin teklif edilen tarafın, yeminin hasım tarafından icrasını istemesidir (HMUK. 347)⁸.

Konumuzla ilgili olmamakla birlikte halk arasında günlük konuşmalar içinde pek çok yemin (and içme) sözü kullanılmaktadır. Araştırmacı Ali Ulvi

⁷ Bu yemin şeklinin değiştirilmesiyle ilgili elinizdeki makalenin yazıldığı süreçte TBMM Adalet Komisyonu'nda görüşülen Hukuk Muhakemeleri Kanunu tasarısı yargılamada "Allah üzerine" yemininin yerine "bütün inançlarım üzerine" lafzının yer aldığı bir değişiklik düzenlemesi üzerinde çalışmaktaydı. Keza diğer yeminlerdeki "Allah üzerine" yeminlerin de aynı şekilde değiştirilmesi gündemdedir. Bkz. Milliyet Gazetesi, 5 Şubat 2009.

⁸ Türk Hukuk Lügati, Türk Hukuk Kurumu-Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı Yayını, (4. Baskı), Ankara 1998, s.363-364.

Ülker, Konya Bozkır yöresinde halk arasında söylenen and içme şekillerine ilişkin örnekleri mahalli ağzlarla şu şekilde derlemiştir: “*Anam babam feda olsun, /Anamıñ, babamıñ ölüsünü öpeyim, /Allah belâmu versin ki, /Allah canımı alsıñ, /Allah seni inandırısın, /Başıyñ gözüyüñ üstüne yemin ederim, /Bendeñ boş ol(olsun), / Canım çıksıñ, / Canım feda olsuñ, / Çocuklarımın ölüsünü öpeyim, / Çocuklarımı görmeyeyim, / Dinim imanım yok olsun ki, / Dinime imanı, /Ekmek çarpsın ki, /Evim, ocağım yok olsun, /Fıtıl fıtıl ağzımdan burnumdan gelsiñ, / Gâvur olayım ki, /Gençliğimiñ hayrını görmeyeyim, /Hac yolunda öleyim ki, /Işıksız galayım ki, /İki gözüm kör olsuñ, / Kitabıma yimin (yemin) ederim ki, /Kur’an çarpsın ki, / Muradıma irmeyeyim, (ermeyeyim) /Muradım garnımda galsın, /Namerdim ki, / Od ocağım kurusuñ, / Öksüz olayım, /Seni temin ederim ki, /Şart ossuñ (olsun), /Üçten dokuza şart osun, /Vallahi, billahi, Vallahi, tallahi. -Yemin ederim, /Yetim galayım.*”⁹

Bir de sanatçı yemini var ki, bu yemin de Türk sanatının büyük ustası Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun atölyesinin girişine astığı şu şiirsel metindir: “*Bugüne kadar resim sanatı alanında/ Yapılagelmiş olanları inceleyeceğime/ Kendini bütün dünyaya kabul ettirmişler/ Arasında beni en çok saranlarını ayırarak/ Onlara kendi aramalarımı, denemelerimi/ Katacağıma/ Alışıl gelmiş, basmakalıp, hazırlop/ Klişeleşmiş çiğnene çiğnene tadı tuzu/ Kalmamış hiçbir şeyi tekrarlamayacağıma/ Elimden çıkan her çizgiye / Her lekeye, / Her renge, / Her beneğe, / Kendi aklıma, / Kendi tecrübemi, / Kendi tasamı, / Kendi ömrümü, yüreğimi basacağıma, /Aldığım nefes, İçtiğim su, bastığım toprak, /Gözüm, kulağım, burnum, /Elim, belim, dilim, derim üstüne /Yemin ederim. /Yemini bozduğum gün buradan giderim*¹⁰”

1. Devlet Hayatında Yemin

Tarihte toplumsal kurallar ve yasalar, yemin etme yükümlülüğünü, toplumsal görevleri yerine getiren, toplumsal sorumluluğu alan makam ve mesleklere yüklemiştir. Bu sorumluluğun en yoğun olduğu firavunların, kralların, yargıçların, savunmanın göreve başlamadan önce çeşitli biçim ve metinlerle kutsal bir varlığı tanık göstererek yemin ettiklerini görüyoruz. Yeminler, önceleri dinsel bir temele dayanmakta ve dini öğeler ağırlıklı iken,

⁹ Ülker, Ali Ulvi; Kültür Diliyle Bozkır, Aktaran: www.bozkir.org.tr.

¹⁰Ertop, Konur; Anadolu’ya tutkun bin Ozan Ressam: Bedri Rahmi Eyüboğlu, Bütün Dünya Dergisi, 2009/02, s.40. ayrıca, <http://www.kultur.gov.tr/TR/Yonlendir.aspx?F6E10F8892433CFFA79D6F5E6C1B43FF4607E66A6C64180A>

zamanla etik değerlerle ifade olunmaya başlamış; onur, haysiyet gibi olgular ön plana çıkmıştır¹¹.

Tarihte Germenler, Eski Yunanlar, Romalılar ve İskitler gibi bazı halklarda kılıç ya da başka silahlar üzerine yemin geleneğine rastlanır. Ama bu tür yeminlere bile dolaylı olarak dinsel bir anlam yüklendiği söylenebilir. Kutsal sayılan bir varlığı tanık göstererek yemin etmenin kökeni Sümer uygarlığına (M. Ö 4-3. binyıl) ve Eski Mısır'a kadar uzanır. Eski Mısır'da kişiler çoğunlukla hayatları üzerine yemin ederlerdi. İÖ 14-13. yüzyıllarda Hitit İmparatorluğu'nda devletler arasındaki antlaşmalar çeşitli yemin tanrılarının adını anarak yapılırdı. Helenistik gizem dinlerinden birinin başlıca tanrısı olan Mitra (Mithras) yeminlerin ve gerçeğin koruyucusu sayılırdı. Doğu dinlerinden Hinduizmde bazen kutsal Ganj Irmağından alınan suyla yemin edilirdi. Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam gibi tek-tanrılı dinlerde de yemin geleneği yaygındır. İbranicede yemin anlamına gelen *şevu-ah* sözcüğü, Hz. İbrahim'in Filistin kralı Abimelek'e yedi dişi kuzu üzerine yemin etmesinden gelir (Tekvin 21)¹².

MÖ 5. yy'da Atina'da yargılama görevi de yapan Beşyüzler Meclisi bazı kaynaklara göre bir kez, bazı kaynaklara göre iki kez yemin ederdi. (Beşyüzler Meclisi Sokrates'in mahkûmiyetine karar veren, Atina Halkı tarafından seçilen bir halk jürisi idi) Yemin, son derece ciddi ve törensel bir havada gerçekleşirdi. Yemin metni şu şekilde idi; *"Atina halkının ve Beşyüzler Senatosunun yasa ve yönetmeliklerine uygun şekilde oy kullanacağım. Yasaların yetersiz olduğu hâllerde doğru olanı yapacağım. Korku ya da kibire, gösterişe kapılmayacağım. Sadece mahkemenin incelemesine sunulan konular hakkında oy kullanacağım. Davacıyı, davalıyı, müştekiyi, savunmanı, dikkatlice dinleyeceğim. Zeus hakkı için, Apollo hakkı için, Demetr hakkı için yemin ederim. Yeminimi tutarsam çok yaşayayım. Tutmazsam bana ve aileme lanet olsun."*¹³

Yemin diplomatik belgelerde ve uluslar arası antlaşmalarda da kullanılmıştır. Barış ve ateşkes yazışmalarında tanrı adı, dince kutsal sayılan değerler belirtilerek, yemin edilerek metinlerin anlamlarının kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır. Anlaşmanın bozulması durumunda cezalar da yine dinsel öğelerle ve yaptırımlarla belirlenmiştir. Örneğin, Haçlı Seferleri sürerken silahların azalması, ekonomik durumların kötüleşmesi sonucu ortaya çıkan zorluklar bir yerde ateşkes ortamını da zorunlu kılmıştır. H. 682 yılında, Sultan Mansur Kalâvûn ile Frenklerin Akka Emiri arasında

¹¹ Çelik, Adil Giray; Savunma Mesleğinde Yemin, www.hukukrehberi.com.tr

¹² Ana Britannica Ansiklopedisi, Ana Yayınları, İstanbul, 1994, C. 32, s.165.

¹³ Çelik, agm.

gerçekleşen ateşkes metninde Mansûr Kalâvûn, İslam'da kutsal sayılan değerler üzerine tekrar tekrar yemin ederek anlaşmaya onayını şu şekilde tasdik etmiştir:

“Vallahi, vallahi, vallahi, ve billahi, ve billahi, ve billahi, ve tallahi, ve tallahi, ve tallahi, yüce olan, galip gelen, zarar ve fayda veren, gizli ve âşikarı, kapalı ve açığı bilen Rahman ve Rahim olan Allah'a yemin olsun, Kuran'ın ve onu indirenin ve kendisine indirilen Abdullah'ın oğlu Muhammed (s. a. v.)'in ve içindeki sure, sure, ayet, ayet söylenen tüm sözlerle birlikte Kuran'ın üzerine yemin ederim. Ramazan ayının hakkı için yemin ederim ki, ben hicri altıyüzsekseniki senesi rebi'u'l-evvel ayının beşinci günü olan perşembe günü başlayıp on yıl, on ay, on gün, on saat, sürecek olan ve benimle Akka krallığı ve önde gelenleri arasında düzenlenmiş olan Akka, Asîlet, Sayda ve bu beldelerin yerleşim birimlerini kapsayan bu kutlu anlaşmaya başlangıcından bitimine kadar sadık kalacağıma yemin ediyorum.

Anlaşmanın içerisinde belirtilen tüm şartlarını yerine getirip uyacağıma, süresi bitene kadar hükümlerini icrâ edeceğime, içerisindeki herhangi bir şeyi yorumlamayacağıma, Akka, Sayda ve Asilet beldelerinin hakimleri devam ettiği süre zarfında anlaşmayı bozma konusunda bir fetva isteme talebim olmayacağına söz veririm.

Asilet'ten kastedilen şunlardır; Akka krallığı ailesi, Templer tapınağı önderi, Hospitalier Tapınağı önderi ve şu an bu tapınağın güvenliğini sağlayan yardımcısı, onlardan sonra krallığın teminatı olanlar ve yönetime gelecek olanlar, veya adı geçen krallığın önde gelenleri olup bana ve oğlum el-Melik es-Salih'e ve oğullarıma kararlaştırılmış bu anlaşmayı sonuna kadar sürdüreceklerine yemin ederek söz verenlerdir.

Şayet bu yemini bozarsam; Mekke'de bulunan kutsal Kabe'ye otuz kerre hac yapacağıma, dinen yasaklanmış günler haricinde ömrümün sonuna kadar oruç tutacağıma söz veririm. Söylediklerimize Allah vekildir.”

Müslüman cephe adına Sultan Mansûr Kalâvûn bu şekilde Allah'ın adına ve İslam'ın kutsal saydığı dinî değerler üzerine anlaşmayı kabule ve bitim süresine kadar sadık kalacağına yemin etmektedir. Karşı cepheden Frenkler adına Akka Emiri, Melik Mansur Kalâvûn ile aralarında yapılan ateşkes anlaşmasına riayet edeceklerine Hristiyanlığın kutsal değerleri üzerine yemin ederek söz vermektedir:

“Vallahi, vallahi, vallahi, ve billahi, ve billahi ve billahi, ve tallahi, ve tallahi, ve tallahi, Mesih'in üzerine yemin olsun, Mesih'in üzerine yemin olsun, Mesih'in üzerine yemin olsun, haçın üzerine yemin olsun, haçın

üzerine yemin olsun, hacın üzerine yemin olsun, kendisiyle baba, oğul ve kutsal ruhun ifade edildiği tek bir özde var olan üç özün üzerine yemin olsun, muazzam bir şekilde insan yapısında bulunan ikramda bulunan kutsal varlığın üzerine yemin olsun, temiz olan İncil'in ve içindekiler üzerine yemin olsun, Matta, Markus, Luka ve Yuhanna'nın naklettiği dört İncil'in üzerine yemin olsun, o dördünün duaları ve kutsallığı üzerine yemin olsun, on iki tilmizin üzerine yemin olsun, gökten Ürdün Nehri üzerine inen ve onu bağırarak defedenin üzerine yemin olsun, Tanrı'nın ruhu ve sözü olan Meryem oğlu İsa'ya İncil'i indiren Allah'ın hakkı için, nur annesi Azize Mariya ve Meryem üzerine yemin olsun, büyük oruca, dinime ve mâbuduma, Hıristiyanlığın tüm kutsallığına yemin olsun! Ben şu anda tüm samimiyet ve içtenliğimle; Akka ve Sayda emirleri ile Sultan Mansûr ile oğlu el-Meliku's-Salih arasında gerçekleşen ve Haziran ayında Perşembe günü başlayıp on yıl, on ay, on gün, on saat sürecek olan bu kutlu anlaşmanın tüm içeriğine madde madde sonuna kadar uyacağıma söz veririm. Eğer yeminime sadık kalmazsam, dinimden, tanrımdan ve inancımdan berî, kiliseye de muhalif olayım. Kudüs'e otuz hac gerçekleştireceğime ve Frenklerin ellerinde esir olan bin Müslümanı da serbest bırakacağıma yemin ederim. Tanrı ve İsa söylediklerimize vekildir."¹⁴

İnan, eski Türklerin ant içme törenlerini anlatırken, bu konudaki ilk bilgilerin M. Ö. I. yüzyıla ait olduğunu, Hun Hakanı Huhanye ile, Çin elçileri Çan ve Mın arasında akdedilen karşılıklı dostluk ve kardeşlik muahedesi münasebetiyle Çin vakanüvislerince kaydedildiğini belirtir. Bu ant metni şöyledir: "*Han ve Hunlar bir sülale teşkil ederler; nesiller boyunca birbirlerini aldatmaz, birbirlerine saldırmaz. Hırsızlık vukuunda biri birine bildirir. Hırsızları cezalandırırlar, zararları öderler, iki taraftan birine düşman saldırırsa askerleriyle yardım ederler. Bu andı kim bozarsa tanrının cezasına çarpsın. Nesiller boyunca bu andın cezası altında inlesin.*" Ne var ki, bu ant ile girilen yükümlülük dolayısıyla Çin elçileri saraya dönünce tekdir edilmiş ve yükümlülükten kurtulmak için kurbanlar sunulması istenmiştir¹⁵.

Yine Türk devlet hayatında başka ant örneklerini vermek mümkündür. VIII. yüzyıldan bahseden Çin kaynaklarında Uygur Türkleri ile Çin komutanı arasında yapılan anlaşma törenini İnan şöyle aktarır: "*Çinli komutan şöyle dedi: "Tan sülalesinden Gök oğluna onbin yıl, Uygur hakanına da onbin yıl. Her iki hükümdar da barış içinde bulunsunlar;*

¹⁴ Polat, İbrahim Ethem; Haçlılara Kılıç ve Kalem Çekenler, Vadi Yayınları; Ankara, 2007, s. 283.

¹⁵ İnan, Abdülkadir; agm., s.279.

hangisi bu anlaşmayı bozarsa savaşta canı çıksın, soyu soppu yok olsun.” Ant şarabı getirildiğinde Uygur Başbuğları “Senin andında ant ediyoruz” dediler¹⁶.

Bizans Tarihçisi Menander tarafından aktarılan, VI. yüzyılda Avar hakanı Bayan’a isnad edilen bir ant ise şöyledir: *“Sava üzerinde köprü kurmakla Romalılara karşı zarar vermek niyetinde isem ben Bayan Han mahvolayım, bütün Avarlar mahvolsun; gök üstümüze yıkılsın, gök tanrının ateşli okları bizi öldürsün, dağlar ve ormanlar üzerimize yıkılsın; Sava suyu taşarak bizleri yutsun.”¹⁷.*

Kaşgarlı Mahmut ise, demir kelimesini (temür) ant formüllerinden biri olan *“gök girsin kızıl çıksın”* cümlesini naklederek Türk andı hakkında şu bilgileri verir: *“Bu sözün başka bir anlamı vardır. Kırgız, Kazak, Yabaku, Kıpçak ve daha başka kabilelerin ant içtiklerinde yahut ahitleştiklerinde kılıcı çıkararak yönleme önlerine korlar. Bu gök girsin kızıl çıksın derler ki, sözümde durmazsam (yani yalan söylersem) kılıç kanıma bulansın, demir benden öcünü alsın demektir. Çünkü onlar demire tazim ederler”¹⁸.*

Yemin kavramının önemli olduğu mesleklerden birisi de kuşkusuz ki tıp (tebabet) mesleğidir. Tıp mesleğinde Hipokrat tarafından getirildiği söylenen meslek yemini ana fikri muhafaza edilmek suretiyle ülkeden ülkeye yeniden formüle edilip bu gün bile kullanılmaktadır. Milattan önce 460-370 yıllarında yaşayan Hipokrat’ın 2500 yıl önce oluşturduğu metin, şöyledir: *“Hekim Apollon Aesculapions, hygia panacea ve bütün Tanrı ve Tanrıçalar adın and içerim, onları tanık ve şahit tutarım ki, bu andımı ve verdiğim sözü gücüm kuvvetim yettiği kadar yerine getireceğim. Bu sanatta hocamı, babam gibi tanıyacağım, rızkımı onunla paylaşacağım. Paraya ihtiyacı olursa kesemi onunla bölüşeceğim. Öğrenmek istedikleri takdirde onun çocuklarına bu sanatı bir ücret veya senet almaksızın öğreteceğim. Reçetelerin örneklerini, ağızdan bilgileri şifahi bilgileri ve başka dersleri evlatlarıma, hocamın çocuklarına ve hekim andı içenlere öğreteceğim. Bunlardan başka bir kimseye öğretmeyeceğim. Gücüm yettiği kadar tedavimi hiç bir vakit kötülük için değil yardım için kullanacağım. Benden zehir isteyeneyi vermeyeceğim gibi, böyle bir hareket tarzını bile tavsiye etmeyeceğim. Bunun gibi bir gebe kadına çocuk düşürmesi için ilaç vermeyeceğim. Fakat hayatımı, sanatımı tertemiz bir şekilde kullanacağım. Bıçağımı mesanesinde taş olan muzdariplerde bile kullanmayacağım. Bunun için yerimi ehline terk edeceğim. Hangi eve girersem gireyim, hastaya yardım için gireceğim.*

¹⁶ İnan, agm., s.280.

¹⁷ İnan, agm., s.280.

¹⁸ Kaşgarlı Mahmut, Divan-ı Lügat-it Türk; C. 1, s.362, aktaran İnan, agm., s.281.

Kasıtlı olan bütün kötülüklerden kaçınacağım. İster hür ister köle olsun erkek ve kadınların vücudunu kötüye kullanmaktan mazarrattan sakınacağım. Gerek sanatımın icrası sırasında, gerek sanatımın dışında insanlarla münasebette iken etrafımda olup bitenleri, görüp işittiklerimi bir sır olarak saklayacağım ve kimseye açmayacağım."¹⁹

Türkiye'de Hipokrat Yemini'nin değiştirilmiş bir formu olan Hekimlik Andı kullanılmaktadır. Bu and da şu şekildedir: "*Hekimlik mesleği üyeleri arasına katıldığım şu anda, hayatımı insanlık yoluna adayacağımı açıkça bildiriyor ve söz veriyorum. Hocalarıma saygı ve gönül borcumu her zaman koruyacağıma, sanatımı vicdanımın buyrukları doğrultusunda dikkat ve özenle yerine getireceğime, hasta ve toplumun sağlığını baş görev sayacağıma, benden hizmet bekleyen kimselerin sırlarına saygılı olacağıma ve onları saklayacağıma, hekimlik mesleğinin onurunu ve temiz töresini sürdüreceğime, meslektaşlarımı kardeş bileceğime, din, milliyet, ırk, siyasi eğilim ya da toplumsal sınıf ayrımlarının görevimle hastam arasına girmesine izin vermeyeceğime, insan hayatına kesinlikle saygı göstereceğime, baskı altında kalsam bile tıp bilgilerimi insanlık değer ve yasalarına karşı kullanmayacağıma, açıkça, özgürce ve namusum üzerine and içerim.*"²⁰

Günümüzde de pek çok ülkede gerek parlamentolar, gerek devlet başkanları ve gerekse kamusal görev üstlenen kimseler görevlerine yemin ederek başlamaktadır. Bu yeminlerin içerikleri kiminde dinsel ifadelerle desteklenirken, kimi laik bir karakter arz etmektedir. Ama yeminlerin bir aleniyet ve seremoni içinde geçtiği de görülmektedir.

Amerika'da seçilen senatörler (milletvekilleri) Meclisteki görevlerine İncil'e el basarak başlarken, parlamentoya seçilen farklı dinlere mensup kişiler de, kendi kutsal kitaplarını el basarak yemin ediyorlar.²¹ İsrail'de de

¹⁹ Mumcu, Alper; Hipokrat Yemini, <http://www.mumcu.com/html/article.php?sid=322>

²⁰ Mumcu, Alper; Hipokrat Yemini, <http://www.mumcu.com/html/article.php?sid=322>

²¹ Amerikan tarihinin ayrılmaz bir parçasını oluşturan başkanlık törenleri, 1789 yılından bu yana yapılıyor. Bu tören ilk kez, ülkenin ilk başkanı başkan George Washington için yapılmıştı. Bu uzun gelenek Amerikan halkı açısından büyük bir sembolik önem de oluşturuyor. Birçok Amerikalı için yeni seçilen bir başkanın Kongre binası önünde düzenlenen törende yemin ederek göreve başlaması demokrasinin devamı ve gücün barışçıl yollardan el değiştirmesini simgeliyor. Başkanın and içme töreni, ülke savaş içinde olsa da her dört yılda bir seçim sonrasında mutlaka yapılır. Yemin töreni, Başkan'ın konuşması, and içtikten sonra Kongre'den Beyaz Saray'a bir kortejle gidişi, onu izleyen geçit töreni ve gece düzenlenen balolar, genelde, seçimler sırasında ortaya çıkan ciddi görüş ayrılıklarını giderme amacı taşıyor. Siyasi gözlemciler, bir başkan ikinci kez bu göreve seçilemediğinde, seçimi kazanan yeni başkanla birlikte törene katılmasının ülkenin istikrarı ve siyasi devamlılığı ile demokrasinin işlerliğini göstermesi bakımından önemli olduğunu söylüyor. Eski Başkan Bill

milletvekilleri Tevrat'a el basarak görevlerine başlıyorlar. AB'ye üye ülkelerde de durum değişmiyor. İngiltere, İspanya, Romanya, Yunanistan ve bir çok Avrupa Ülkesinde de seçilen milletvekilleri İncil'e el basarak yemin ediyor. Merhum Dr. Sadık Ahmet de Yunan Parlamentosundaki Yemin töreninde Kur'an-ı Kerim'e el basarak yemin etmişti. Amerikan Kongresine seçilen ilk Müslüman milletvekili Keith Ellison da Kur'an-ı Kerim'e el basarak yemin etmişti. Amerikan Başkan Bush da, en son olarak 21 Ocak 2009 tarihinde göreve başlayan Husein Barack Obama da seçildikten sonra İncil'e el basarak yemin etmiş ve yeminin de "Allah Amerika'yı korusun" demiştir. İran'da, yaşayan dini azınlıklar da, Meclisteki görevlerine kendi kutsal kitapları İncil ve Tevrat üzerine yemin ettikten sonra başlıyorlar. Koyu Katolik olan İrlanda da İncil'e el basarak yemin etmek bir yana, "İrlanda halkının Allah'ın gözetiminde olduğu" Anayasanın birinci maddesinde yer almaktadır.

İngiltere ve Kanada'da resmi görev yemini şöyle: *"Kraliçenin bendesi olacağıma, ona ve mirasçılara ve haleflerine, yasalar çerçevesinde sadık kalacağıma yemin ederim. Tanrı yardımcım olsun. "* Brezilya'da: *"Anayasaya bağlı ve sadık kalacağıma, onu koruyacağıma, yasalara saygılı olacağıma, Brezilya halkının bölünmez bütünlüğü, refahı ve Brezilya'nın bağımsızlık ve bölünmezliği için çalışacağıma ant içerim. "* Almanya'da: *"Alman halkını kötülüklerden koruyacağıma, halkın refahı doğrultusunda görev yapacağıma, yasalara saygılı olacağıma, görevimi yaparken vicdanıma uyacağıma, herkese adil davranacağıma, ant içerim. Tanrı yardımcım olsun. "* Hollanda'da: *"Seçilmek için kimseye rüşvet vermediğime, seçildikten sonra rüşvet almayacağıma, krala ve anayasaya bağlı kalacağıma, görevimi sadakatle yapacağıma ant içerim. Tanrı yarımıcım olsun. "* Portekiz'de: *"Portekiz Anayasası'nı koruyacağıma, ona bağlı kalacağıma şerefim üzerine ant içerim. "* Rusya'da (Sadece Cumhurbaşkanı için): *"Görevimi yaparken her yurttaşın hak ve özgürlüklerini koruyacağıma ve anayasaya saygılı olacağıma, devletin bağımsızlığını ve bölünmez bütünlüğünü koruyacağıma ve halka sadakatle hizmet edeceğime ant içerim. "* ABD'de: *"Anayasayı iç ve dış düşmanlara karşı koruyacağıma, hiçbir etki altında kalmadan yemin ederim. Tanrı yardımcım olsun. "* İspanya'da: *Anayasaya ve yasalara saygılı olacağıma, yurttaşların ve bağımsız İspanya topluluklarının haklarına saygılı olacağıma ant içerim."*

Clinton ile tartışmalı seçimi çok az bir farkla kaybeden yardımcısı Al Gore, Başkan Bush'un and içme törenine birlikte katıldılar. Törenin en önemli bölümünü yeni Başkan'ın konuşması oluşturur. Bk.: www.woiceofamerica.com.

2. Osmanlı Devleti'nde Yemin

Osmanlı Devleti'nin başlangıç dönemlerinden Kanun-u Esasi'nin kabulü ve Meşrutî Dönemin başlangıcına kadar herhangi bir şekilde ne padişahların ne de üst düzey kamusal görev üstlenenlerin yemin ettiklerine dair bir kayıt bulunmamaktadır. Ancak padişahların tahta oturmalarında yani cüluslarında büyük bir seremoni içinde geçen biat töreni ve keza padişahların padişahlık alameti anlamına kılıç kuşanmaları hadiseleri bir nev'i yemin olarak kabullenilebilecek olsa da, bu törenler esnasında ne günümüz yeminlerini andıran, ne de örnekleri aktarılan eski devirlerdeki benzer bir yemin / ant içme ifadeleri bulunan sözler sarf edip sarf etmediklerine dair elimizde bulgular yoktur.

Osmanlı dönemine ilişkin kaynaklar tarafından zikredilen bir yemin örneği olarak Fatih Sultan Mehmet'in Bosna'yı fethettiği zaman, 1478 senesinde buradaki Latin papazlarına gönderdiği fermanla şöyle buyuruyor: *"Nişan-ı Hümayunum şudur ki; Ben ki Sultan Mehmed Hânım; üst ve alt tabakalardaki bütün ahali tarafından şu şekilde biline ki, bu fermanı taşıyan Bosna rahiplerine lütufta bulunup şu hususları buyurdum; mevzubahis rahiplere ve kiliselere hiç kimse tarafından mâni olunmayıp rahatsızlık verilmeyecektir. Bunlardan, gerek ihtiyatsızca memleketimde duranlara ve gerekse kaçanlara emn-ü eman olsun ki, memleketimize gelip korkusuzca sakin olsunlar ve kiliselerde yerleşsinler, ne ben, ne vezirlerim, ne de halkım tarafından hiç kimse bunlara herhangi bir şekilde karışıp incitmeyecektir... Kendilerine, canlarına, mallarına, kiliselerine ve dışarıdan memleketimize getirecekleri kimselere, yeri ve göğü yaratan Allah hakkı için, Peygamberimiz Muhammed Mustafa (sallallahü aleyhi ve sellem) hakkı için, mushaf hakkı için, yüzymidört bin küsür Peygamber hakkı için ve kuşandığım kılıç için en ağır yemin ile yemin ederim ki, yukarıda belirtilen hususlara mevzu olan rahipler, benim hizmetime ve benim emrime itaatkâr olduğu müddetçe hiç kimse tarafından muhalefet edilmeyecektir."*

Cülus (tahta oturma-çıkma) esnasında üst düzey kamu görevlilerinin bağlılıklarını bildirmeleri anlamına gelen biat törenleri Osmanlı Devlet hayatı açısından büyük önem taşımaktadır.

Pakalın, Osmanlı'da biat törenlerini Osmanlı'nın son vakanüvisi Abdurrahman Şeref Bey'den şu şekilde nakletmektedir: *"Resm-i biat Topkapı Sarayı Hümayununda Bab-üs-saade önünde icra olunmak minelkadim mütattır. Taht-ı saltanat Bab-üs-saade önüne çıkarılır ve vüzera ve vükelâ ve ulema ve ümeray-ı askeriyye ve mütehayyizan-ı rical-i devlet ve millet padişah-ı nevcaha arz-ı biat eyler. Esnay-ı biatte el ele tutuşmak âdeti, mürur-u zaman ile lağva uğramış ve yerine asitin ve damen-pus olmak usulü*

kaim olmuştur. Fransızcada bizim muayede merasimine «dest-pus resmi = ceremonie de baise-main» tâbiri hâlâ müstameldir. Eski kisvelerin yenleri müsait olduğundan padişah-ı izam tahtın iki tarafına uzun yenlerini salıverir ve bendegân onları bus eylerdi. Kisveler tebeddül edip de cüppe ve ferace yerine setre kaim olunca asitin makamına kaim olmak üzere saçak öpmek usulü ihtiyar olunmuştur ki ilâ yevmina bilcümle merasimdt bu usul-ü teşrifatiyye baki ve caridir.

“Gaile ve iğtişaş hengâmelerinde cülus vuku bulduğu takdirde resm-i biatin berveçh-i meşrutî ifasına hal ve imkân müsait olmadığından zamanımızda Sultan Murad Hânı Hâmis'e ve Sultan Mehmed Reşad Hânı-ı Hâmis'e Bab-ı Seraskerîde biat edilmiştir. Hattâ cennetmekân Sultan Mehmed Hân-ı Hâmis'e Harbiye Nezaretinde biat olduğu sırada mebusanın tarik-ı ilmiyyeye mensup olanlarından birçoğu Zat-ı Şahanenin elini öpmek veya tutmak suretiyle de'b-i kadîmi yerine getirmişlerdi.

“Ulema-yı selef mütalâa-i malûmeye mebni biat ve muayede merasiminde iptida nakib-ül-eşrafın huzur-u şahaneye varmasını tensib-etmişlerdi. Çünkü nakib-ül-eşraf seyid-i sahih-ün-nesep zevattan müntehap olmakla sadat ve şürefanın vekili addolunurdu. Şeyhülislâm-ı esbak Sadettin Molla merhumdan naklen mes-mu-u âeizanem olmuştur ki Sultan Abdülâziz Hânın cülusunda nakib-ül-eşraf Tahsin Bey ile birlikte huzur-u Padişah-ı nevcaha çıkıp Tahsin Bey müsareatle iptida biat etmiş. Sadettin Efendi dermiş ki «ben de sadattanım, en evvel biat etmek istedim, fakat Tahsin Bey koştı bana tekaddüm eyledi. Kendisi alil olduğundan (bir gözü sakat idi) Hazreti Ali'nin biati hatırıma geldi, bu işin sonu hayır olmaya deyu teşeüm ettim» Vakaa hazret-i Ali'ye iptida biat eden hezret-i Talha idi. Talha gazve-i Uhutta bir kolunu zayi etmişti. İlk biat eden kol çolak olduğundan huzzardan teşeüm eden olmuştur.

Hazret-i Ali'nin cam-ı şehadetinin curasını Sultan Abdülâziz Hân nuş eylemiştir.

Osmanlılarda da biat aynı ehemmiyeti haizdi, ve her saltanat tebeddülünde icra olunurdu Diğer hükümetlerde olduğu gibi Osmanlılarda da biat merasimi debdebe ve azametle icra olunurdu. Yeni padişaha biat merasiminin icra olunacağı vezirlerle şeyhülislâm ye ekâ-bir-i memurine tezkirelerle ve tezkire ile davet olunması müteamel olmayan daha küçük rütbeliler de çavuşan-ı divan-ı hümayun ve çuhadarların okuyuculuklarıyla davet olunurlardı. Devlet erkânı merasime elbise-i divaniye ile iştirak ederlerdi. Yeni Padişah da «Yusuli» tâbir olunan serpuşu «Kapanice» tâbir olunan «mücevher şemseli ve kebir yakalı kürk ile» gelerek taht-ı âliye cülus eder ve çavuşlar tarafından alkışlanırdı. Bunun üzerine iptida « nakib-ül-

eşraf » Efendi eğilerek etek öper ve mütaakiben duaya başlardı. Dua bitince ferve-i beyza ve örf ile şeyhülislâm Efendi gelip biat eylerdi, müteakiben diğer vüzera ve erkân biat resmini icra eylerlerdi. Bu münasebetle erkâna hıl'atler ihsan olunurdu.

*Meşrutiyeti mütaakıp Sultan Reşad'a yapılan biat merasimi şimdi Üniversite olan Harbiye Nezareti'nde icra edilmiş ve avdetle müdebdep alay tertib olunmuştu*²²

2.1. Biat Törenleri ve Kılıç Kuşanma

Türk Hukuk Lügatı'nda "Biat" maddesi, "Elele tutuşup ahitleşmek ve akitleşmek manasındadır. Bu münasebetle hükümdarın veya bir devlet reisinin hükümdarlığını ve reisliğini kabule biat denir²³" cümlesi ile açıklanmaktadır.

Pakalın da, biat törenlerini "Bir hükümdarın hükümetini kabul ve tasdiki ifade eden bir tabirdir. Bir adamın bir emire biat etmesi sanki o adamın umur ve hususatını ru'yet ve idareye o emiri vekil ittihaz ve onun icraatına bila itiraz itaatı taahhüt eylemesi demektir. Araplar bir emire biat ettikleri zaman ahide paydar olacaklarına delil makamında olmak üzere ellerini o emirin elleri üzerine koyarak, eskiden alışverişte yapılan harekete benzer bir harekette bulduklarından bu taahhüde bey hareketine müşahebetine binaen "ba'a sattı"nın mastarı olarak "bey'a" namı verilmiştir." diye açıklar²⁴.

Kamus-ı Osmani'de bu kelime asıl manâsı lüzum-ı adi alakasıyla akdolunan safhadır. "Muahharan hükümdarın itaat ve inkiyat ile hükümetini tasdik etmek ve el ele tutup muahede eylemek manasında istimal olunmuştur" suretinde izah edilmiştir.²⁵

Cl. Huart, İslam Ansiklopedisindeki "bey'a" maddesinde şu tafsilatı veriyor: "Aslında herhangi bir satış akdinin el sıkma ile tamamlanmasını ifade eder. Bir halifenin cülusunda onun eli üzerine edilen sadakat yemini manasına gelişi bundan dolayı olup, Türkçede bu merasime biat denilir. Bu merasim, hükümdarın açık eline el konması ile yapılır Bunun şekli sahabe önünde, halife Ömer tarafından tesbit edilmiştir. Ömer: - "Ey Ebu Bekir,

²² Abdürrahman Şeref Efendi; Sabah Gazetesi, «Biat ve taklid-i seyf merasimi», 28 inci «musahabe-i tarihiye» (17 zilkade 1336, Nu. 10334) Aktaran, Pakalın, M. Zeki; Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, MEB Yayını, İstanbul, 1983. C. 1, s. 228-231.

²³ Türk Hukuk Lügatı, Türk Hukuk Kurumu-Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı Yayını, (4. Baskı), Ankara 1998, s. 37.

²⁴ Pakalın, M. Zeki; Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, MEB Yayını, İstanbul, 1983. C. 1, s. 228-231.

²⁵ Pakalın, age., s. 228-231.

elini aç - dedim. O elini açtı ve ben ona biat ettim” demiştir. Bu hareket salâhiyetin bir diğerine devrinin remzidir”²⁶.

İslâm dininde ilk biat “Akabe Biatı” olarak bilinir. Bu biat yemininden sonra hulefanın ahd-ü misakta devam için ettirdikleri biat yemini doğmuştur²⁷.

Pakalın sözlüğünde, halifeye biat edildiği zaman evvelâ ekâbir-i devlet (devlet büyüklerinin), daha sonra ikinci derecede ashab-ı menasıp (ikinci dereceli görevlilerin) biat ettiklerini; Abbasilerde ise en önce biat edenlerin asker ve serdarlar ve Bağdat kudatıydı (kadısı) olduğunu belirtir. Biat’ın şekline ilişkin olarak da, biat zamanında ordu kâtibinin durup biat edenlere yemin ettirmek vazifesini ifa ettiğini, kâtibin, herkesi ismiyle birer birer davet ederek yemin ettirdiğini nakleder ve siyaset ıstılahında biat, badema seni kendime ulü'l-emir tanıdım, ahkâmı şeriyeye ve kanuniyyeye ve menafîi milk-ü Devlete muvafık olan her bir emir ve nehyine itaat ederim deyu ahdetmek ve söz vermektir. (...)” diye ifade eder²⁸.

Kılıç alayı padişahlara biatden sonra yapılan merasim münasebetiyle kullanılan bir tâbirdir. Bu merasime «Kılıç alayı» denilirdi. Padişahların kılıç kaşanmaları eski vesika ve eserlerde yine o mânaya gelen «taklid-i seyf» suretinde geçer.

Kılıç kuşanma âdetinin Osmanlılarda resmî şekilde olarak “hangi tarihte ihdas edilmiş olduğunu sarîh surette bilemiyoruz” diyen Uzunçarşılı²⁹, “İkinci Murat Bey’in (1421-1451) Bursa’da Emîr Sultan denilen Emîr Şemseddin Mehmet Buhari’den (vefatı 833 H., 1429 M.) kılıç kuşanmış olduğunu söylemektedir. Rivayete göre Eyyup’ta kılıç kuşanma merasimini Fâth Sultan Mehmet ihdas ederek Ak Şemseddin tarafından kendisine kılıç

²⁶ Aktaran, Pakalın, age., s.228-231.

²⁷ Akabe Biatı: Akabe Bey’atları ve Akabe Sözleşmesi olarak da bilinir. İslam peygamberi Hz. Muhammed ile Medineli bir toplulukla yapılmıştır. Mekke’nin 2 kilometre yakınlarında bulunan Akabe adındaki bölgede gerçekleştiği için bu ismi almıştır. Ürdün’deki Akabe ile karıştırılmamalıdır. Birinci Akabe biatı 621 ikincisi ise 622 yılında gerçekleşmiştir. , burada ensar Hz. Peygambere şu şekilde biat etmiştir: “«Ey Resulullah Diyarımıza gelinceye kadar senin hak ve hürmetinden mesul değiliz. Bize gelersen hak ve hürmetin üzerimize vacip olur. Kendimizi, çocuklarımızı, kadınlarımızı her neden sıyanet edersek seni de ondan sıyanet ederiz.» Akabe’de vuku bulup «Biat-ün-nisa, » namı ile mâruf olan diğer bir biatin nassı da şöyleydi: «Allah’a şerik ittihaz etmemeğe, sîrkat, zina irtikâbı etmemeğe, çocuklarımızı öldürmemeğe, iftira ve bühtanda bulunmamağa, Cenab-ı Hakka karşı iyilikte âsi olmamağa biat ettik. » Bu konuda Bkz. Çağatay, Neşet; Başlangıçtan Abbasilere Kadar (Dini-İçtimai-İktisadi-Siyasi Açıdan) İslam Tarihi, TTK Yayını, Ankara, 1993, s. 188.

²⁸ Pakalın, age., s. 228-231

²⁹ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı, s. 189.

kuşatılmıştır Yine rivayete göre İkinci Bayezit'e Eyyup'ta Nakib-ül-Eşraf kılıç kuşatmış.

Osmanlı padişahlarının İstanbul fethinden sonra Eyüp semtinde ashaptan Mihmandar-ı Peygamberi Hâlid ibn-i Zeyd Eba Eyyub-i Ensari'nin türbelerinde kılıç kuşanmaları bir kanun ve kaide hâline girmiştir.

Tahta çıkan her yeni hükümdar cülusundan birkaç gün sonra büyük bir alayla bazan karadan ve bazan da deniz üzerinden Eyüp'e gider ve orada bulunan Eyüp Sultan Türbesi'nde kılıç kuşandıktan sonra kara yoluyla gitmişse denizden ve deniz üzerinden gitmişse karadan sarayına döner ve yolda ecdadının türbelerini ziyaret ederdi. Kılıç alayı fakat nadiren de olsa karadan gelip yine karadan dönüş biçiminde de gerçekleştirilirdi. Padişahların Eyüp Sultan Türbesi'ni ve ecdadının kabirlerini ziyaretine on altıncı asrın sonuyla on yedinci asrın ilk yarısında türbeler ziyareti denilirdi. Daha sonraki tarihlerde Eyüp ziyareti ve kılıç kuşanma merasimi münasebetiyle yapılan alayda türbeler ziyareti yalnız Fâtih Sultan Mehmet'in kabriyle sınırlandırılmıştır.

Öztuna, Uzunçarşılı'dan mülhem *Batı'daki taç giyme töreninin mukabili* olarak aktardığı Osmanlılarda kılıç kuşanma ve kılıç alayı³⁰ konusunu şu şekilde anlatmaktadır: “Padişahın tahta çıktığının ilk cuma günü, İstanbul'da Ebâ-Eyyübi'l-Ensâri'nin türbesinin bulunduğu ve adına Fatih Sultan Mehmed tarafından yaptırılan Eyüb Camii'ne giderek, türbe içinde, kılıç kuşanma merasimidir. Hazret-i Peygamber'in, Hazret-i Ömer'in, Osman Gazi'nin ve benzeri büyüklerden birinin veya ikisinin kılıcı kuşatılır. Büyük askeri merasimle olur. Saltanat kayığı ile saraydan Eyüb'e gidilip at üzerinde ile dönülür. Yolda padişah; babasının, dedesinin, Fatih'in ve istediği atalarının türbesini ziyaret eder, büyük sadaka dağıtır. Yüz binlerce halk tarafından yeni padişah seyredilir. Batı'daki tac giyme töreninin mukabilidir. Yeni padişah tahta oturuncaya kadar eskisinin ölümünün saklanması ve cülus eden padişahın baba ve ata türbelerini ziyareti, Selçukoğulları'ndan alınmıştır (İbnü Bîbî, 47, 82, 87). Padişaha kılıcı ya şeyhülislâm, ya nakıybüleşraf olan kazasker veya Mevlevî tarikatının başı olan Mevlâna soyundan çelebi, bazen iki kişi birden kuşatır. Kanunî Sultan Süleyman'a kılıcı, 1520'de,

³⁰ Kültür Tarihçisi, yazar Beşir Ayvazoğlu, “Divanyolu, Bir Caddenin Hikâyesi” adlı eserinde “Divanolu'ndan Renkli Sahneler” başlığı altında beşik alayı, baklava alayı, kılıç alayı, valide alayı, esnaf alayı, sürre alayı, bayram alayı gibi şenliklere dair güzel örnekler, anekdotlar aktarır. Bk. Ayvazoğlu, Beşir; Divanyolu - Bir Caddenin Hikâyesi, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2003, s.65-69.

İstanbul'daki son Abbasi halifesi el-Mütevekkil kuşatmıştır".³¹ Son Kılıç Alayı ise, 31 Ağustos 1918'de Sultan Vahideddin için düzenlenmiştir. Tahta çıkışının 58. günü bu tören düzenlenmiş; kendisine kılıcı Libya-Bingazi'den gelen Şeyh Senusi tarafından kılıç kuşatılmıştır.³²

3. Meşrutiyet'in İlanı ve Anayasalı Dönem

Başgil, Türkiye'de anayasanın tarihi, düşünsel ve siyasal kaynakları konusu ele alırken, Osmanlı imparatorluğu'nda anayasa hareketleri olduğuna dikkat çeker ve bu hareketlerin de birbirini izleyen dönemler halinde olduğuna değinir. Başgil'in bu değerlendirmesine ilişkin Savcı, evreleri şu şekilde aktarmaktadır:

“*Birinci evre*, mutlak hükümdarlık ve dinsel saltanat evresidir. Bu evre, kuruluştan ve özellikle Kanunî Sultan Süleyman'ın son yıllarından, 1839 Gülhane Hattı Hümayûnu'na kadar sürer. Bütün bu uzun süreyi kapsayan bu devlet; bir 'teokratik monarşi devleti'dir. Onun örgütü de teokratik nitelikte bir monarşi örgütüdür. Fakat bu devlete, aynı zamanda, kuramsal bir yönden de bakmak gerekir. Onun, kuramsal yönünü de iyi kavramak gerekir. O zaman arada, kimi ince ayrımlar görülecektir. Kuramsal yönden bu «teokratik monarşi» devletine baktığımız zaman, görürüz ki, bu Devlet, bir «mutlak monarşi» değildir. Devletin kuramsal özünde, bir «mutlak monarşi» niteliğini göremeyiz. O devletteki «mutlak monarşi» niteliği, devlet anlayışının dayandığı kuram olarak yoktur. O, ancak bir olgu olarak vardır. Osmanlı Devleti'nin bu uzun süresinde, devlet, dayandığı kuram gereği değil, bir olgu olarak mutlak monarşi durumundadır. Çünkü, İmparatorluğun kuruluş gelişmesini kapsayan bu evresinde, -her evresinde- bir anayasası vardır; bir anayasası olmuştur. Bu anayasa da «şeriat»tır. Bir olgu olarak «mutlak monarşi» diye belirttiğimiz bu devlet yaşamı içinde, hem hukuk, hem de hukuka egemen olan islâmi kuram, «Hükümdar ve onun iktidarı» olayını, hükümdar ile iktidar arasındaki ilişkiyi, pek güzel belirtmiştir, çizmiştir. «Şeriat»ta belirlenen hukukun ve kuramın kendisi:

a. Hükümdarın, iktidarı nasıl aldığını belirtmiştir;

b. Hükümdarın, kişisel olarak ne gibi iktidarlara sahip olması gerektiği belirlenmiştir;

c. Ve en sonunda, Hükümdarın, elinde tuttuğu bu iktidarı, nasıl kullanacağını da göstermiştir.

³¹ Öztuna, Yılmaz; Osmanlı Devleti Tarihi “Medeniyet Tarihi”, Kültür Bakanlığı Yayını, C. II. s.16. , Ankara, 1998.

³² Türkkahraman, Mimar; Türkiye'de Siyasal Sosyalleşme ve Siyasal Sembolizm; Birey Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 144.

Bütün bu üç husus, «şeriat»ta, hukukun kendisi ve kuramı olarak, iyice düzenlenmiştir. Bir anayasanın, iktidar konusunda yapacağı da, bundan ibarettir. Bu nedenle, Osmanlı Devleti dediğimiz zaman, karşımızda tamamıyla bir anayasalı devlet görürüz.” Bir olgu olarak kendisine «mutlak monarşi» dediğimiz Osmanlı Devleti, Hukuk ve kuram gereği (Şeriat gereği) Anayasalı bir Devlettir. Ona, artık, hukukça bir mutlak monarşi Devleti diyemeyiz. O, Hukukça, bir mutlak monarşi değildir. Onun özünde, böyle bir nitelik yoktur. Ondaki «mutlak monarşi» niteliği, ancak, bir olgu olarak vardır. Osmanlı Devleti; temelinde yatan hukukun ve hukuksal kuramın gereği olarak, «şeriat»ı teşkil eden kurallarla bağlıdır. Yalnız o, kendisini bir Anayasa olarak bağlayan bu hukuksal kurama karşı (şeriata karşı) bir olgu olarak tiraniye de gitmiştir. Ve ancak bu yüzdendir ki, ona, olgu olarak bir mutlak monarşi demek gerekir”

Başgil'in sınıflandırmasındaki *İkinci evre ise*, ılımlı hükümlerlik örgütlenmesi evresidir.

Bu evre de, Gülhane Hattı Hümayunu'ndan başlamak üzere, kendi içinde üç evreye ayrılır. Bunlar, birbirini izlemek üzere, şöyle gösterilebilir:

1. Gülhane Hattı Hümayunu ile Açılan Tanzimat Evresi: (1839 - 1876),
2. Birinci Meşrutiyet ve İlk Kanunu Esasî Evresi:(1876 -1877),
3. İkinci-Meşrutiyet Evresi (1908 - 1922).

Bu ikinci evre, eski dinsel mutlakiyet gelenekleri ile yeni eğilimlerin çarpışması evresidir.

Gerçekten bu ikinci evrenin ilk aşamasında, Halife - Sultan, artık, hükümlerlik haklarının sınırlanmasına razı olmuştur. Hukuksal düzende de, lâikliğe doğru bir gidiş belirmiştir. Fakat bu, ancak bir ferman ile sağlanmıştır. Ortada henüz, modern anlamı ile bir anayasa yoktur. Ancak ikinci aşamadır ki, bir yazılı anayasa rejimine gidilebilmiştir. 1876 Belgesi, yasal niteliği bakımından bir anayasadır ama hükümdar tarafından konduğu için bir fermanıdır da... Tam lâik sistemi de kurmuş değildir. İkinci Meşrutiyet aşamasında da, niteliksel bir değişim yoktur.

Başgil sınıflandırmasındaki *üçüncü evre*, cumhuriyetle birlikte başlayan laik sistemi kuran anayasal dönemdir. Tam Lâik sistemi, ulusal irade ile ulusal egemenlik düşününü görmek için, Cumhuriyet çağı anayasa hareketlerine gelmek gerekmiştir.

Bu çağın da, kendi içinde, türlü aşamaları olmuştur. Bütün bu aşamalar 20 Nisan 1924 Anayasası'nda son deyimlerini bulmuşlardır. Bu, kısa bir anayasadır.³³

Başgil'in sınıflandırması üzerinden gidersek; Osmanlı'nın son dönemine kadar biat ve kılıç kuşanma törenlerinin devam ettiğini, buna mukabil, Sened-i İttifak (1807)³⁴ ile birlikte Padişah'ın ilk kez topluma karşı bir sözleşme, bir yükümlülük imzaladığını söylemek mümkündür.

Sened-i İttifak'da, başını Alemdar Mustafa Paşa'nın çektiği Rumeli ve Anadolu ayanı, merkezî yönetimin keyfilikliğini bir ölçüde sınırlamayı amaçlayan 7 maddelik bir temel ilkeler demetini devletin başına getirdikleri II. Mahmut'a imzalatmış; bu belge ile *ayan* padişah'a «sadakat», padişah da ayan'a «emniyet» vaad etmiştir³⁵. Siyasal tarihçilerimizin Türkiye'de hukuk devletinin kurulması yolunda atılan ilk adım olarak saydıkları bu belge ile: ilk kez padişah ve merkezî hükümetin iradesi kısıtlanmıştır. *Ayan*, padişahın işine karışmayacak, ancak, padişah da onlara «kanun ve düzene» aykırı buyruklar veremeyecekti.

Sadrazam Mustafa Reşit Paşa'nın 1839'da Sultan Abdülmecid adına okuduğu *Gülhane Hattı Hümayunu'nun* halktan gelen bir itiş sonucu değil, daha çok Batılı ülkelerin baskılarıyla hazırlandığı bilinmektedir. Keyfiliğe son vermeyi ve şeriat yasalarına daha bağlı bir devlet yönetimi getirmeyi müjdeleyen bu fermana aslında, bir «haklar bildirgesi» olarak değil, padişahın «teb'asının» hak ve özgürlüklerini korumaya yönelik iradesini yansıtan tek yönlü bir vaad (charte) biçiminde bakılması daha yerinde olur. Fransız Devrimi'nin tüm Avrupa'da güçlendirdiği ulusçuluk hareketlerinin «çok milletli» bir İmparatorluğu ürküttüğü ve «gayrimüslimler»e karşı belli bir yumuşamaya ittiği de düşünülebilir³⁶.

Ancak dikkat edilirse, gerek Sened-i İttifak, gerek sonraki dönemlerde ortaya konan benzer hak ve yükümlülükler belgeleri olan *Gülhane Hattı Hümayunu*³⁷, *Islahat Fermanı* (1856)³⁸, Abdülaziz'in cülusunu müteakip

³³ Savcı Bahri; «Türkiye'de Anayasa Hareketleri ve Şimdiki Anayasa»; Kanun-u Esasi'nin 100. Yılı Armağanı, A. Ü. SBF Yayını, Ankara, 1978, s. 3-5.

³⁴ Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*; C. 9, s. 278, İstanbul 1309, Aktaran; Server Feridun, *Anayasalar ve Siyasal Belgeler*, s. 1, İstanbul 1962'den nakil: Kili, Suna, A. Ş. Gözübüyük; *Türk Anayasa Metinleri* «Sened-i İttifaktan Günümüze», Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1985, s. 3.

³⁵ Ünsal, Artun; *Siyaset ve Anayasa Mahkemesi*, (Siyasal Sistem Teorisi Açısından Anayasa Mahkemesi), A. Ü. SBF Yayını, Ankara, 1980, s. 45-46.

³⁶ Artun, Ünsal; age.,

³⁷ I. Tertip Düstur, C. 1, s. 4-7; aktaran Kili, Gözübüyük, age., s. 11-13.

³⁸ I. Tertip Düstur, C. 1, s. 7; aktaran Kili, Gözübüyük, age., s. 14-18.

sadarete gönderilen hat (1861), Fermanı Adalet (1875)³⁹ gibi belgeler, padişahın ve yöneticilerin göreve geldikleri anda ortaya konmuş bir bağitlanma, ahitleşmeden ziyade, şartların getirdiği zorlamalarla ortaya çıkmıştır.

Kaldı ki, bu metinlerin hiçbirisi, görev üstlenmekte olan bir kimsenin halka karşı sorumluluklarına dair bir önceden verilmiş bir söz anlamına da gelmemektedir.

3.1. Birinci Meşrutiyet Dönemi ve Kanun-i Esasi

Kanuni Esasi⁴⁰ 23 Aralık 1876 tarihinde yürürlüğe girmiş olup ilk yazılı Anayasa'dır. 1876 Anayasası, 1831 Belçika Anayasası'ndan alınmadır⁴¹. İlk seçimler sonucunda ilk Osmanlı Parlamentosu da 19 Mart 1877 tarihinde İstanbul'da toplanmıştır. Toplam 10 ay 25 gün çalıştıktan sonra Rusya ile savaş gerekçe gösterilerek dağıtılan bu parlamento, 25'i Padişah tarafından atanan Meclis-i Ayan (Senato) ve 120 kişilik Meclis-i Mebusan'dan (seçilmiş temsilciler Meclisi) oluşmuştur. Bu ikisinin birleşmesi ile Meclis-i Umumi teşkil edildi (Birleşik Genel Kurul). Seçimler iki dereceli olarak öngörölmüş; seçmen sayısı vergi ve başka hususlarla sınırlandırılmıştı. Osmanlı tebaası olmayanlar, başka ölkelerin hizmetinde olanlar, Türkçe bilmeyenler, 30 yaşın altında olanlar, köle olanlar, yasal haklarını yitirenler, kötü şöhret sahipleri, iflas etmiş olanlar vb. seçilemezlerdi.⁴²

Bu parlamentonun teşkili ile birlikte 1876 Tarihli Kanun-ı Esasi'nin 46. Maddesi uyarınca Meclis-i Ayan ve Meclis-i Mebusan üyelerinin yeminleri de gerçekleştirilmiştir.

"Madde 46— Umumi âzalığına intihap veya nasbolunan zevat meclisin yevmi küşadında sadriazam huzurunda ve o gün hazır bulunmayan olur ise mensup heyet müctemi olduğu halde reisleri huzurunda zatı hazireti padişahiye ve vatanına sadakat ve Kanuni Esasi ahkâmına ve uhdesine tevdi olunan vazifeye riayetle hilafından mücanebet eyliyeceğine tahlif⁴³ edilir."⁴⁴

³⁹ 1. Tertip Düstur, C. 4, s.24. aktaran Kili, Gözübüyük; age., s. 21-25.

⁴⁰ 1. Tertip Düstur, C. 4, s. 4-20.

⁴¹ Yücekök, Ahmet; Siyaset Sosyolojisi Açısından Türkiye'de Parlamento'nun Evrimi, A. Ü. SBF Yayını, Ankara, 1983, s. 77.

⁴² Türkiye'de ve Yabancı Memleketlerde Seçim Mevzuatı, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara, 1949.

⁴³ Tahlif: yemin ettirmek, yemin ettirilmek, and içtirilmek anlamlarına gelir, bk. Türk Hukuk Lügatı, age., s. 136.

⁴⁴ 1. Tertip Düstur, C. 4, s.2-3, aktaran: Kili, Gözübüyük, age., s. 36.

1876 Anayasası padişahlara cülus sonrası bir yemin uygulaması getirmemiş, keza görevini sürdürmekte olan padişaha ve sadrazama, heyet-i vükelaya (kabineye) bir yemin öngörmemiştir⁴⁵.

3. 2. İkinci Meşrutiyet Dönemi

II. Abdülhamit tarafından 14 Şubat 1878 tarihinde kapatılan Meclis, 30 yıl sonra “Meclis-i Mebusan’ın İçtima Davet Edilmesi Hakkında İrade-i Seniye” ile⁴⁶ toplantıya çağrılmış; “Kanun-i Esasi’nin Meriyeti Hakkında Sadır Olup Bab-ı Ali’de kıraat olunan Hattı Hümayun”⁴⁷ ile anayasa yeniden yürürlük kazanmıştır. Osmanlı Meclisi, 1 Ağustos 1908’de 30 yıl önce kapatan padişahın Sadrazam Said Paşa’ya gönderdiği bir Hatt-ı Hümayun ile yeniden açılmıştır. II. Abdülhamit, 14 Nisan 1909 günü tahtan indirilmiş ve yerine Mehmet Reşat’ın cülusu, tahta çıkması vuku bulmuştur⁴⁸. Meclis-i Umumi Milli Kararnamesi ile bu taht değişikliği de karar altına alınmıştır.⁴⁹

Sultan Mehmet Reşat’ın cülusu ve kılıç kuşanması, kılıç alayı eski adetlerle gerçekleşmekle birlikte Kanun-i Esasi’de yapılan tadille,⁵⁰ “**Mevaddı Muaddele** 'Madde 3-Saltanat-ı Seniye-i Osmaniye Hilâfet-i kübrâ-ı İslamiyeti haiz olarak sülâle-i âl-i Osman’dan usulü kadimesi veçhile ekber evlada aittir. Zatı hazireti padişahi hini cüluslarında Meclisi Umumide ve Meclis müçtemi değilse ilk içtimamında seri şerif ve Kanunu Esasi ahkâmına riayet ve vatan ve millete sadakat edeceğine yemin eder.⁵¹” hükmü gereğince Meclis-i Umumi’de yemin etmek suretiyle tahtta oturan ilk padişah olmuştur.

⁴⁵ Meclis-i Ayan’ın ve Mebusan’ın ilk açılışına ilişkin olarak Sultan II. Abdülhamit bir nutuk irad etmiş, 23 Mart 1877 tarihli Takvim-i Vekayi’de yayınlanan bu nutka karşılık, Meclis-i Ayan ve Meclis-i Mebusan ayrı ayrı cevap vermiş; *Ayan ile Meb’usan Meclisinin açılış nutku üzerine hazırladığı cevapları Sadrîâzam Ethem Paşa ile birlikte Meb’usan Reisi Ahmed Vefik, Ayan Reisi Server Paşalar 24 Mart 1293 de mabeyne götürmüşler ve padişah tarafından kabul olunup Meclis’in cevaplarını takdim etmişlerdir. (Vakit, 25 Mart 1293-1877)* ve bunlar da 28 Mart 1877 tarihli Takvim-i Vekayi’de yayınlanmıştır. Metinler için bkz. Kili, Gözübüyük, age., s. 45-60.

⁴⁶ 24 Cemaziyülahir 1326- 10 Temmuz 1324 (1908), 2. Tertip Düstur, C. 1, s. 1.

⁴⁷ 4 Recep 1326- 19 Temmuz 1324 (1908), 2. Tertip Düstur, C. 1, s. 11.

⁴⁸ Bkz. “Abdülhamid’in İskatı ve Mehmet Reşat’ın Tahta Çıkışı’na Dair Fetva”, 7 Rebiülahir 1327- 14 Nisan 1909, 2. Tertip Düstur, C. 1, s. 166.

⁴⁹ 7 Rebiülahir 1327- 14 Nisan 1909, 2. Tertip Düstur, C. 1, s. 167.

⁵⁰ 2. Tertip Düstur, C. 1, s.638, Takvimi Vekayi, 321, 22 Ağustos 1325 (1909)

⁵¹ Tertip Düstur, C. 1, s.638, Takvimi Vekayi, 321, 22 Ağustos 1325 (1909), aktaran Kili, Gözübüyük, age., s. 75.

4. Milli Mücadele Dönemi

Erzurum Kongresi'nde toplanan üyelere herhangi bir yemin/ tahlif merasimi yapılmamıştır. Ancak, Sivas Kongresi esnasında bu konu gündeme gelmiş, Kongreye katılanların Milli Mücadele aleyhine çalışan kesimlerce İttihatçılıkla suçlanması, bu suçlamanın içerde ve dışarıda etkilerinin olduğu iddiaları üzerine kongre üyesi Fazıl Paşa tarafından bir önerge ile sunulan yemin metni üzerine çok uzun tartışmalar gerçekleşmiş ve sonuçta bir metin ortaya çıkarılarak Kongre üyelerinin yemin ettirilmesi gerçekleştirilmiştir.

Bu tartışmaların merkezinde İttihat ve Terakki yandaşlığı, İttihatçılığın ihya edileceği iddiaları ve fırkacılık suçlamaları gelmektedir ki, Fazıl Paşa tarafından önerilen metinde de bu husus dikkat çekmektedir. Fazıl Paşa'nın önerdiği *Yemin sureti şöyledir:*

"Makam-ı celil-i hilâfet ve saltanata, islâmiyete, devlete, millete ve memlekete manen ve maddeten hizmetten başka bir gaye takip etmeyerek her türlü ihtirasat-ı şahsiye ve siyasiyeden ve fırkacılık amalinden münezzeher bir azm-ü iman ile çalışacağıma ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ihyasına çalışmıyacağıma namusum ve bilcümle mukaddesatım namına vallah, billah.⁵²"

Bu şekilde kabul edilen yemin metni üzerine Kongre Reisi Mustafa Kemal Paşa: "Gayenin istihsaline kadar cemiyetimiz her türlü fırka fikrinden tamamiyle azadedir. Fakat tâ Meclis-i Mebusan'ın küşadına kadar siyasiyat ile iştigalden menolunmak doğru olamaz. Herkesin içtihadatını tahdit etmiyelim" demiş, . yeniden söz alan Fazıl Paşa ise önerisinin Kongre'ye özel bir yemin olmakla sınırlı olduğunu ve Kongre süresince geçerliliğini belirtmiştir. Ancak, tartışmalar kabul edilen metne rağmen devam etmiş, Kongre üyesi Ahmet Nuri Bey yeni bir öneri getirerek, "Müdafaa-i hukuktan maksat, vatanın vaziyet-i coğrafiyesini temin etmek olduğundan, meşru bir hükümet teessüs edinceye kadar herkesin her türlü menafi-i hissiye ve hasiseden âzâde olarak sırf işte bu maksat için yemin etmesi daha muvafık olur." sözleri üzerine Mustafa Kemal Paşa kongre reisi sıfatıyla: "İki türlü yemin olabilir: Bir, maksadın istihsaline kadar olan müddete münhasır olarak yemin etmek var; bir de bu şimdi okunan ve hükmü daimî olan formül var; bunlar ayrı ayrı tetkik olunmalıdır; bunları yekdiğerinden tefrik etmelidir; tensip buyrulduğu takdirde Ahmet Nuri Bey'in teklifini ayrı ve bu formülü ayrı olarak tetkik

⁵² İğdemir, Uluğ; Sivas Kongresi Tutanakları- Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1969, s. 5-22.

edelim.”⁵³ demiş, bunun üzerine teklifler üzerindeki müzakereler yeniden uzamıştır.

Bu görüşmeler esnasında Rauf Bey’in (Orbay) görüşleri dikkate değer bir açılım getirmektedir: “Rüfekanın teklifini ikiye tefrik etmek lâzımdır; bunların birincisi, kongrenin içtimai müddetince de siyasetle işğal etmektir. Bendeniz bunu mahzurlu görüyorum; çünkü Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nden maksat İslâm ahaliyi bir noktaya toplamak ve fırka ve tefrika gözetmemektir. Hâlbuki siyaset demek, fırkacılık demektir ve kongremizin maksadı da bu değildir, ikinci suret de Şükrü Bey’in teklifidir; bu da variddir. Fakat bunun için de ortaya bir program koymak lâzımdır; o zaman da bir fırka-i siyasiye halinde taazzuv etmiş oluruz ki, neticede diğer fırak-ı mevcude ile muarazada bulunmaklığımız lâzım gelir. Hâlbuki bizim için fırkacılık ve saire gibi bir takım mücadelelerden âzâde olmak lâzımdır. Vaktiyle İttihat ve Terakki de aynı suretle bir program ve içtihad-ı siyasî takip etmek istemişti; bundan da memlekete felâketler geldi. Binaenaleyh kongre azasının içtihadat-ı siyasiyesinde serbest olması, ancak intihabat olup bittikten ve Meclis-i Millî toplandıktan sonra kabil olmalıdır.” sözleri üzerine Mustafa Kemal Paşa: “Eğer bu nokta-i nazarı cemiyetimizin bütün mensubinine kabul ettirmek lazımsa, o zaman yalnız kongre azasının yemin etmesi kâfi gelmez! muhtelif yerlerdeki şubeler azasının da tahlifi lâzım gelir! Bunun için de her şeyden evvel nizamnamemizin tevsii icap eder.”⁵⁴ diye cevap vermiştir.

Tartışmaların devamında yeminin Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’ni değil kongreye özel kalmasını öneren görüşler yoğunlaşmış; tartışmaların devamında Fazıl Paşa, yemin metni üzerinde yaptığı değişikliği bir kez daha kongreye sunmuştur:

Yeminin Muaddel Sureti

"Makam-ı celil-i hilâfet ve saltanata, İslâmiyete, devlete, millete ve memlekete manen ve maddeten hizmetten başka bir gaye ve emelimiz olmadığına binaen kongrenin müzakeresi devamı müddetince ihtirasat-ı şahsiye ve siyasiyeden ve fırkacılık amalinden münezze bir azim ve iman ile çalışacağıma ve ittihat ve Terakki Cemiyeti'nin ihyasına çalışmayacağıma namusum ve bilcümle mukaddesatım namına vallah, billah."⁵⁵

⁵³ İğdemir, Uluğ; age., s. 5-22.

⁵⁴ İğdemir, Uluğ; age., s. 5-22.

⁵⁵ İğdemir, Uluğ; age., s. 5-22.

Kongre Başkanı Mustafa Kemal Paşa, Fazıl Paşa'nın iki teklifi üzerinde durarak bunlardan birinin esas itibariyle yemin etmek ve diğerinin de bu yeminin şeklini çizmek olduğunu ifadeyle, "Şunu tavzih etmeli ki, bu tarz-ı tahliften fırkacılık yapılmayacağı anlaşılıyor! Hâlbuki meselâ mebusan intihabatında (milletvekili seçiminde) tarafımızdan bir tesir icra edilecek olursa, diğer fırkalar mutlaka mukabeleye ve aleyhimize hareket edeceklerdir; yani müdahale edersek, muhalefet karşısında kalıp fırkacılık etmeğe mecbur olacağız; etmezsek, maksat zail olacaktır. Binaenaleyh bu formül tetkik edilmelidir. Biz "vatana, millete, devlete ve dine hizmetten başka bir maksat beslemiyoruz; buna yemin ederiz; fakat fırka ihtirasatı için âtiyi nazar-ı itibare (geleceği düşünüp) alıp bir takım kuyud (kayıtlar) ilâve etmek lâzımdır." demiştir.

Kongre'de yemin meselesinin uzaması üzerine söz alan Bekir Sami Bey, "Zannederim ki erbabı namus ve haysiyet için yemine hacet yoktur. Türkçede bir darb-ı mesel var; baklayı ağızdan çıkarmak derler... Bu da biraz ona benzer. Bu itibar ile yemin teklifi zaittir. Haysiyet ve namusundan emin olmayan istediği kadar yemin etsin, ehemmiyeti yoktur; yalnız dahil ve hariç, kongrenin İttihat ve Terakki'yi ihya ile uğraştığını söylüyor; maksat buna karşı bir tedbire tevessülden ibarettir; yoksa âtiyen bir kayıt altına girmek doğru değildir; bendeniz bu fikirdeyim." görüşünü belirtmiş, Kongre Başkanı Mustafa Kemal Paşa'da tartışmaların yeterli olup olmadığını sorunca Kongre'den ağırlı "Kafi (yeterli)" cevabı gelmiş, bunun üzerine yeminin metninin oluşumu için alt komisyona havalesi oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir⁵⁶.

Kongre'nin ikinci genel birleşiminde⁵⁷ Mustafa Kemal Paşa, alt komisyon tarafından hazırlanan metni okutarak birleşime başlamıştır⁵⁸.

"Suret

Saadet ve selâmet-i vatan ve milletten başka kongrede hiç bir maksad-ı şahsî takip etmiyeceğime; vatanın bugün duçar olduğu mesâib ve felaketin müsebbibi bulunan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ihyasına çalışmayacağıma ve mevcut fırak-ı siyasiyeden hiç birisinin âmâl-i siyasiyesine hadim olmayacağıma vallahi, billahi. "

Hariçte yapılan propagandaların tesir-i meş'umunu izale maksadiyle kongrenin İttihat ve Terakki menfaati veya bu cemiyetin ihyası maksadiyle sarf-ı mesai etmediğini efkâr-ı umumiyeye ispat için bâlâda tertip edilen şekl-

⁵⁶ İğdemir, Uluğ; age., s. 5-22.

⁵⁷ 5 Eylül 1335 (1919) - Cuma, zevali saat iki buçukta.

⁵⁸ İğdemir, Uluğ; age., s. 5-22.

i yemin dairesinde azâ-yı muhteremenin tahlifi encümenimizce münasip görülmüştür. 5 Eylül 1335

Teklif Encümeni Reisi MUSTAFA KEMAL, HUSREV SAMİ, AHMET NURİ, OSMAN NURİ, BEKİR SAMİ, HÜSEYİN RAUF, RAİF”

Karahisar Temsilcileri Mehmet Şükrü ve Salih Sıktı tarafından sunulan ikinci teklif de Kongre Başkanı Mustafa Kemal Paşa tarafından okutulmuştur:

“Kongre Riyaset-i Aliyesine

“Kongrenin maksadı cem'iyat ve fırak-ı mevcude ve münfe-sihadan hiç birinin efkâr ve âmâl-i mahsusasma âlet olmamak ve her türlü alâik ve menafi-i zatiyeden âzâde olarak selâmet-i mülk ve milliyi temine çalışmak ve temsil edilen muhitten iktisap edilen kanaat-i milliyeyi muhafaza ve müdafaadan ibaret olduğundan işbu esasat haricine çıkmayacağıma vallahi, billahi. ”

Esbab-ı mucibesi kongre müzakere-i umumiyesinde arz ve izah edilmek üzere bâlâdaki şekl-i yeminin kabulünü teklif ederiz. 5 Eylül 335”

Uzun tartışmalar sonrası alt komisyon tarafından hazırlanan metin üzerinde küçük tadilatla yemin edilmesine oybirliği ile karar verilmiş ve özellikle Kongre'nin ittihatçılık ve fırkacılık yapmayacağına dair vurgular üzerinde durulmuş; sonrası Kongre tutanaklarında şöyle yer almaktadır:

“Reis Paşa: İsim tasrih edilmeksizin yemin suretini reye koyuyorum; kabul edenler ellerini kaldırsın; (eller kalkar)

Reis Paşa - Ekseriyet var mı, yok mu, anlaşılamadı; binaenaleyh maksadı bir daha izah edeyim; yani yemin suretinde İttihat ve Terakki kaydının dahil olmamasını dahil olmasına tercih edenler ellerini kaldırsın, (bir daha eller kalkar)

Reis Paşa - Ekalliyet var; binaenaleyh İttihat ve Terakki'nin tasrihi ekseriyetle arzu ediliyor demektir; o halde encümenin teklif ettiği yemin sureti bir kere daha okunsun.

(Hami Bey yemin suretini tekrar okur)

Reis Paşa - Bu formülü aynen kabul edelim mi efendim?

Şükrü Bey (Denizli) - Bir noktaya nazar-ı dikkatinizi celb ederim: "Vatanın inhidamına sebep olan" kaydının kalkması lâzımdır; onun yerine yalnız ittihat ve Terakki demek kâfidir; çünkü ittihat ve Terakki'nin öyle olduğu, yani vatanın inhidamına sebep olduğu ne malûm?

Reis Paşa - Bu teklifi reye koyuyorum.

BIAT'TAN YEMİN'E...

(Ekseriyet-i ârâ ile bu kaydın kaldırılması takarrür etti.)

Mazhar Müfit Bey - Buradaki heyet azasının her biri vaktiyle birer fırkaya mensup idiler; bu sebeple bu yemin doğru değildir; buna hacet yoktur!

Reis Paşa - Bu yemin kongre devam ettiği müddetçe azadan hiç bir ferdin hiç bir fırkaya intisap edemeyeceğine dairdir. Hükmü daimî değildir; binaenaleyh maksadımıza vasıl olduktan sonra Meclis-i Mebusan'da teşekkül edecek fırkalara intisap edebileceğimiz tabiidir.

Fazıl Paşa -7 Efendim, mademki artık yemin sureti kabul edildi; o halde beray-ı tahlif bir kişi tarafından okunup herkesin cümle cümle tekrar etmesi maksadı temin eder.

Hami Bey - Bendeniz herkesin ayrı ayrı okumak suretiyle yemin etmesini daha muvafık görüyorum; böyle daha doğru olur.

Reis Paşa - Bu iki teklifi reye vaz ediyorum:

(Ekseriyetle ayrı, ayrı okunması takarrür ettiğinden tahlif o suretle oldu.)

Reis Paşa - Efendim yanlışlık olmamak için yemin edenlerin birer birer dışarıya çıkmalarını rica ederim; ondan sonra on dakika istirahat etmiş oluruz.

Bunun üzerine içtima salonunun kapısında yemin varakası okunarak âza birer, birer dışarıya çıkmağa başladı.⁵⁹

4. 1. Büyük Millet Meclisi Üyeleri'nin Yemini

Birinci Meclis tarafından çıkarılan Teşkilatı Esasiye Kanunu⁶⁰ içinde milletvekillerinin seçimi, görevleri gibi konular düzenlenmekle birlikte yemin konusu üzerinde bir kayıt getirilmemiştir. İkinci Devre'nin birinci birleşiminde Ertuğrul Milletvekili Dr. Fikret Bey tarafından verilen öneri ile Meclis Genel Kurulu bir yemin metni benimsemiş ve milletvekilleri bu suretle yemin etmişlerdir ki bu Meclis'te Cumhuriyet'i ilan eden Meclis'tir.

“Tahlif Sureti Hakkında Heyet-i Umumiye Kararı

Karar No. 1

⁵⁹ İğdemir, Uluğ; age., s. 5-22.

⁶⁰ 20. 1. 1337 (1921) Kanun no:85, 3. Tertip Düstur, C. 1, s. 196. Ceride-i Resmîye, 1-7 Şubat 1921.

İkinci devrenin birinci içtimasında Ertuğrul Mebusu, Dr. Fikret Bey tarafından sureti tahlif hakkında muta ve 11 Ağustos 1339 (1923) tarihli takrir bilkırâe cereyan eden müzakerat neticesinde: (*Vatan ve milletin selâmet ve saadetinden başka bir gaye takip etmiyeceğime ve milletin bilâ kayıt ve şart hâkimiyeti esasına sadık kalacağıma. vallahi*) suretinde icrayı tahlif karargir oldu⁶¹.

Saltanatın kaldırıldığı 1 Kasım 1922 günü Sultan Vahidettin'in Türkiye dışına çıkmasıyla birlikte 18 Kasım 1922'de Osmanlı Hanedanı'nın en yaşlı kişisi olarak Abdülmecit Efendi TBMM tarafından halife ilan edilmiş; durum Meclis Başkanı Mustafa Kemal Paşa tarafından kendisine bildirilmiştir. Abdülmecid Efendi bu teklifi kabul ettiğini ve Cuma selamlığına çıkıp, halifelere özgü kaftan giyip sarık saracağını bildirmiş; buna cevaben Mustafa Kemal Paşa'da hilafetin geleneksel törensel kıyafetlerini giyebileceğini; ancak askeri üniforma giyemeyeceğini ve kılıç kuşanamayacağını belirtmiştir. Nitekim 22 Kasım 1922 tarihinde Halife Abdülmecit Fetih Camii'nde ilk selamlık törenine çıkar ama kılıç kuşanamaz. Namaz sonrası Topkapı Sarayı Hırka-i Şerif Dairesi'nde biat merasimi düzenlenir ve bu biate Ankara Hükümeti'ni temsilen Refet Bele katılır⁶². Tarihimizdeki son biat töreni olarak kalan bu hadisenin önemi şuradadır: Bir geçiş dönemi olarak da görebileceğimiz 1922-1924 arasında, halife sadece manevi otoriteyi temsil eden bir figürdür ve dünyevi iktidarın temsilcisi ve siyasal güç anlamına gelen kılıç kuşanılmasına gerek biat esnasında gerekse sonrasındaki seremonilerde izin verilmez, ülkedeki en yüksek merciin, siyasal otoritenin Büyük Millet Meclisi ve Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Cumhurbaşkanlığı olduğuna vurgu yapılır ve 3 Kasım 1924 günü hilafetin kaldırılmasıyla da bu defter de kapanır.

5. Cumhuriyet Dönemi Anayasalarında Cumhurbaşkanı ve Milletvekili Yeminleri

5. 1. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu -(1924 Anayasası)

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte de yukarıda verilen metin üzerine (20. 1. 1337 (1921) Kanun no:85 ile getirilen düzenleme) TBMM'de yeminler devam etmiştir. 1924 Anayasa'sında hem milletvekilleri hem de Cumhurbaşkanı için yemin metinlerine yer verilmiştir. Buna göre:

Madde 16- "Mebuslar Meclise iltihak ettiklerinde şu şekilde tahlif olunurlar; "Vatan ve Milletin saadet ve selametine ve milletin bilâ kaydü

⁶¹ 3. Tertip Düstür, C. S.3. aktaran, Kili, Gözübüyük, age., s. 98.

⁶² Türkkkahraman, Mimar; age., s.129.

şart hâkimiyetine mugayir bir gaye takip etmeyeceğime ve Cumhuriyet esaslarına sadakatten ayrılmayacağıma "Vallahi"⁶³.

Madde 38- "Reisicumhur intihabı akabinde ve Meclis huzurunda şu suretle yemin eder: "Reisicumhur sıfatı ile Cumhuriyetin kanunlarına ve hâkimiyeti milliye esaslarına riayet ve bunları müdafaa, Türk Milletinin saadetine sadıkane ve bütün kuvvetimle sarfı mesai, Türk devletine teveccüh edecek her tehlikeyi kemâli şiddetle men Türkiye'nin şan ve şerefini vikaye ve ilâya ve deruhde ettiğim vazifenin icabatına hasrünefs etmekten ayrılmayacağıma "Vallahi"".

Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda 1928 yılında yapılan değişiklikle gerek milletvekili yemininden ve gerekse Cumhurbaşkanı yemininden "vallahi" kısımları çıkarılmış ve yemin metinleri şu şekle dönüşmüştür:

Madde 16 -(10. 4. 1928 -1222)" Mebuslar Meclise iltihak ettiklerinde şu şekilde tahlif olurlar:

Vatan ve milletin saadet ve selâmetine ve milletin bilâkaydüşart hâkimiyetine mugayir bir gaye takib etmeyeceğime ve Cumhuriyet esaslarına sadakatten ayrılmayacağıma namusum üzerine söz veririm.

Madde 16 — Milletvekilleri Meclise katıldıklarında şöyle ant içerler: "Namusum üzerine söz veririm ki: Vatanın ve milletin mutluluğuna, esenliğine, milletin kayıtsız şartsız egemenliğine aykırı bir amaç gütmeyeceğim ve Cumhuriyet esaslarına bağlılıktan ayrılmayacağım. "

Madde 38 -(10. 4. 1928-1222)¹³ Reisicumhur, intihabı akabinde ve Meclis huzurunda şu suretle yemin eder:

"Reisicumhur sıfatile Cumhuriyetin kanunlarına ve hâkimiyeti milliye esaslarına riayet ve bunların müdafaa, Türk milletinin saadetine sadıkane ve bütün kuvvetimle serfı mesai, Türk Devletine teveccüh edecek her tehlikeyi kemali şiddetle men, Türkiyenin şan ve şerefini vikaye ve ilâya ve deruhde ettiğim vazifenin icabatına hasrünefs etmekten ayrılmayacağıma namusum üzerine söz veririm".

Madde 38 —Cumhurbaşkanı, seçiminden hemen sonra Meclis önünde şöyle andiçer:

"Namusum üzerine söz veririm ki:

Cumhurbaşkanı olarak, Cumhuriyet kanunlarını, milletin egemenlik esaslarını sayacağım;

Ve bunları müdafaa edeceğim;

⁶³ K. N. 491, Ka. Ta. 20. 04. 1340 (1924), Kili, Gözübüyük, age., s.98

Türk milletinin mutluluğuna bütün bağlılığımla, bütün kuvvetimle çalışacağım;

Türk Devletine yönelecek her tehlikeyi en son şiddetle önleyeceğim;

Türkiyenin şanını, şerefini koruyup yükseltmek, üstüme aldığım görevin isterlerini yerine getirmek için olanca varlığımla çalışmaktan asla ayrılmayacağım. "

5. 2. Milli Birlik Komitesi Üyelerinin Yemini

1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilatı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanun'un girişinde:

"İktidar Partisi idarecileri tarafından Anayasa'nın çiğnenmesi, Türk Milletinin bütün fert ve insanlık hak ve hürriyetlerinin ve masuniyetlerinin ortadan kaldırılması, muhalefet murakabesi işlemez hale getirilerek tek parti diktatoryası kurulması suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi fiilen bir parti grubu durumuna düşürülmüş ve meşruluğunu kaybetmiştir.

Ordu Dahilî Hizmet Kanununun 34 üncü maddesi ile 'Türk yurdunu ve Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile tâyin edilmiş olan Türk Cumhuriyetini kollamak ve korumak' vazifesi kendisine verilmiş olan Türk Ordusu, vatandaşı birbirine düşürmek suretiyle Türk Vatanını ve milli varlığı tehlikeye koymuş olan eski iktidara karşı bu mukaddes kanuni vazifesini yerine getirmek ve Hukuk Devletini yeniden kurmak için, Türk Milleti adına harekete geçerek, Milleti temsil vasfını kaybetmiş olan Meclisi dağıtıp iktidarı, geçici olarak, Milli Birlik Komitesine emanet etmiştir." sözleriyle gerekçesi açıklanan 27 Mayıs 1960 askeri darbesi sonucunda Milli Birlik Komitesi oluşturulmuştur.

27 Mayıs 1960 ihtilali sonrası oluşturulan Milli Birlik Komitesi'nin üyeleri de kendi aralarında yemin etmek suretiyle göreve başlamayı benimsemiş, bunun için de *1924 Tarih ve 491 Sayılı Teşkilatı Esasiye Kanununun Bazı Hükümlerinin Kaldırılması ve Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkında Geçici Kanun*⁶⁴'la yaptıkları değişiklikle aşağıdaki yemin metnini okumak suretiyle görevlerine başlamışlardır.

Madde 2 — Millî Birlik Komitesi üyeleri kendi aralarında ve Türk Milleti huzurunda şu yeminle vazifeye başlarlar:

⁶⁴ 4. Tertip Düstur, Cilt: 1, s. 36; [Resmî Gazete, 14. 6. 1960-10625) 12. 8. 1960 gün ve 55' sayılı Kanunun 4. maddesi ile "Bu kanunun yayımı tarihinden evvel Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi'nce kabul edilmiş olan Geçici Kanunlarda yazılı ve bu kanunlara matuf bulunan (geçici) kelimeleri kaldırılmıştır. "

"Bir karşılık beklemeden, ahlâk, adalet, hukuk ve insan hakları prensiplerinden ve vicdani kanaatlerimden başka bir sınırla bağlı olmaksızın kendimi Türk Milletine adadım. Vatanın ve milletin mutluluğuna ve milletin egemenliğine aykırı bir ülkü gütmeyeceğim. Demokratik Cumhuriyeti yeni anayasaya göre düzenlemek ve iktidarı yeni Meclise devretmek ülküsüne bağlılıktan ayrılmayacağım. Bunun için şerefim, namusum ve bütün mukaddesatım üzerine and içerim⁶⁵"

5. 3. Kurucu Meclis Üyelerinin Yemini

1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı hükümlerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkındaki 12 Haziran 1960 tarihli ve 1 sayılı kanuna ek "Kurucu Meclis Teşkili" hakkında Kanun'un⁶⁶ *Temsilciler Meclisinin çalışması ile ilgili hükümler* bölümünde yer alan 12. Maddesi'nde Kurucu Meclis Üyelerinin ilk toplantısı ve yemini düzenlenmiştir.

Madde 12 — Temsilciler Meclisi Seçimi Kanununa göre seçilecek temsilciler, bu kanunun yayımından sonraki (21) inci günde, Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında saat (15) te en yaşlı üyenin başkanlığında kendiliğinden toplanırlar ve aşağıdaki şekilde and içerler:

*"Yurdun bağımsızlığı ve bütünlüğü, milletin egemenliği ve mutluluğu, hukuk devleti, demokrasi ve insan hakları ilkeleri uğrunda bütün gücümle çalışacağım. Adalet ve ahlâk esaslarına bağlılıktan ve yeni anayasayı demokratik ve lâik Cumhuriyet esaslarına göre en kısa zamanda hazırlamak ve iktidarı yeni Meclise devretmek ülküsünden ayrılmayacağım. Bunun için şerefim, namusun ve bütün mukaddesatım üzerine and içerim."*⁶⁷

5. 4. 1961 Anayasası'nda TMBM Üyeleri ve Cumhurbaşkanları And İçmeleri

1961 Anayasası Millet Meclisi ve Senato'dan oluşan ikili bir Parlamento yapısını öngörmüş⁶⁸, TMBM'nin milletvekili ve Senator üyelerine ilişkin müşterek hükümler bölümünde "Madde 76 - Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçtikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler." derken müteakip maddede

⁶⁵ Kanun No: 1K. Ta. 12. 6. 1960, 4. Tertip Düstur, C. 1, s. 215; Resmi Gazete, 16. 8. 1960-10579

⁶⁶ Kanun No: 157, Kabul Ta: 13. 12. 1960

⁶⁷ 4. Tertip Düstur, cilt: 1, s. 741; Resmi Gazete, 16. 12. 1960-10682.

⁶⁸ 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 27. 5. 1961 tarihinde Kurucu Meclis tarafından kabul edilmiş, halkoyuna sunulmak üzere 31. 5. 1961 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmış, 9. 7. 1961 tarihinde halkoylaması sonucu kabul edilmiş ve 20. 7. 1961 tarihli Resmî Gazete'de 334 sayılı Kanun olarak yayımlanmıştır. 4. Tertip Düstur, Cilt 1, s. 2930.

ortak bir yemin metnini benimsemiştir. Buna göre önceki düzenleme ve anayasada yer alan “Tahlif” ve Yemin” kavramlarından tamamıyla vazgeçilmiş, gerek madde başlığında gerekse metin içinde hep “And içme” kavramı benimsenmiştir. Söz konusu “And içme” başlıklı 77. maddede yer alan metin şu şekildedir:

Madde 77 - Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, görevlerine başlarken şöyle and içerler:

*"Devletin bağımsızlığını, vatanın ve milletin bütünlüğünü koruyacağıma; milletin kayıtsız şartsız egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine bağlı kalacağıma ve halkın mutluluğu için çalışacağıma namusum üzerine söz veririm."*⁶⁹

Cumhurbaşkanının and içmesine ilişkin düzenleme de 96. madde’de yapılmıştır.

Madde 96 — Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde şöyle and içer:

*"Cumhurbaşkanı sıfatıyla, Türk Devletinin bağımsızlığına, vatanın ve milletin bütünlüğüne yönelecek her tehlikeye karşı koyacağıma; milletin kayıtsız şartsız egemenliğini ve anayasayı sayacağıma ve savunacağıma; insan haklarına dayanan demokrasi, ve hukuk devleti ilkelerinden ve tarafsızlıktan ayrılmayacağıma; Türkiye Cumhuriyeti'nin şan ve şerefini koruyup yüceltmek ve üzerime aldığım görevi yerine getirmek için bütün gücümle ve varlığımla çalışacağıma namusum üzerine söz veririm."*⁷⁰

5. 5. Kurucu Meclis'te Danışma Meclisi Üyelerinin And İçmeleri

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nin ardından 1961 Anayasası'nın yerine yeni bir Anayasa yapmak, Siyasal partiler ve Seçim Kanunlarını hazırlamak üzere, genel seçimlerle belirlenecek TBMM fiilen göreve başlayıncaya kadar görev yapacak bir Kurucu Meclis kurulması hakkında kanun⁷¹ çıkarılmış, Kurucu Meclis, Milli Güvenlik Konseyi⁷² ve Danışma Meclisi'nden oluşmuştur.

⁶⁹ Kanun No: 334, Kabul Ta. 9. 7. 1961.

⁷⁰ Kanun No: 334, Kabul Ta. 9. 7. 1961.

⁷¹ Kurucu Meclis Hakkında Kanun, Kanun No: 2485 Kabul Tarihi: 29/6/1981.

⁷² Milli Güvenlik Konseyi Hakkında Kanun, Kanun No. 2356, Kabul Tarihi: 12. 12. 1980; “MADDE 1. -Milli güvenlik Konseyi; Devlet ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, üyeleri; Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Nurettin Ersin, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer ve Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun'dan

Milli Güvenlik Konseyi üyeleri için bir yemin öngörülmezken, Konsey tarafından belirlenecek ve atanacak Danışma Meclisi üyeleri için anılan Kanun'un 19. maddesiyle görevlerine başlarken soyadı sırasına göre aşağıdaki şekilde ant içme hususu düzenlenmiştir:

"Madde 19- Danışma Meclisine seçilenler görevlerine başlarken soyadı sırasına göre aşağıdaki şekilde ant içerler:

*"Danışma Meclisi üyesi olarak çalışmalarında Devletin varlığı ve bağımsızlığını, ülkenin ve milletin bütünlüğü ve bölünmezliğini koruyacağıma, toplumun huzuru, milli dayanışma ve sosyal adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ayrılmayacağıma; hukukun üstünlüğünü sağlayacak demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine bağlı kalacağıma namusum ve şerefim üzerine andiçerim. "*⁷³

5. 6. 1982 Anayasası'nda Milletvekili ve Cumhurbaşkanı Andı

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nin ardından Danışma Meclisi tarafından hazırlanan ve 7 Kasım 1982 günü gerçekleştirilen halkoylaması ile kabul edilen 1982 Anayasası'nın⁷⁴ 81. Maddesi Milletvekillerinin, 103. Maddesi ise cumhurbaşkanının and içmesi hususlarını düzenlemiştir. Şu anda da bu düzenleme ile gerek milletvekilleri gerekse cumhurbaşkanı yeminleri gerçekleştirilmektedir.

Yemin /ant içme hususu anayasal bir zorunluluk olmakla birlikte, milletvekili sıfatının elde edilmesiyle değil, göreve başlama ile ilgili tamamlayıcı bir zorunluluk olarak değerlendirilmektedir.⁷⁵

teşekkül eder. " ⁷² 5. Tertip Düstur, cilt: 20, s. 316; Resmi Gazete, 30. 6. 1981-17386 Mükerrer.

⁷³ 5. Tertip Düstur, cilt: 20, s. 316; Resmi Gazete, 30. 6. 1981 -17386 Mükerrer.

⁷⁴ Kanun No: 2709 Kabul Tarihi: 7/11/1982, Tertip Düstur, cilt: 22 s. 3; Resmi Gazete, 9. 11. 1982-17863 Mükerrer.

⁷⁵ İba, Şeref; Anayasa ve Siyasal Kurumlar (100 Soruda) Turhan Kitabevi Yayını, Ankara, 2006, s.120; Bu yemine uymama konusunda iki istisnai hal olmuştur. Birincisi yeminin dili ile ilgilidir. 20 Ekim 1991 genel seçimlerinde SHP ile işbirliği sonucu seçilen milletvekillerinin tavrı olmuştur. 6 Kasım günü gerçekleştirilen yemin töreninde kürsüye çıkan Hatip Dicle sözlerine "Bu yemin metnini Anayasa'nın baskısı altında okuyoruz" diyerek başlarken kürsüye sarı-kırmızı-yeşil bir fularla çıkan Leyla Zana ise Türkçe başladığı yemini Kürtçe sonlandırmaya çaba göstermiş, bu sözler meclis tutanaklarına da "Hatip tarafından bilinmeyen bir dille bir takım kelimeler ifade edildi" şeklinde geçmiştir. Milletvekili'ne daha sonra anayasadaki metne sadık kalacak şekilde yeniden yemin ettirilmiştir. İkinci olay ise 1999'da RP'den İstanbul Milletvekili seçilen Merve Kavakçı'nın yemin törenine TBMM içtüzüğüne aykırı bir kıyafetle çıkma ısrarı üzerine olmuş, yemini geçerli sayılmamıştır. Ancak

Madde 81. - Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, göreve başlarken aşağıdaki şekilde andiçerler:

"Devletin varlığını ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve lâik cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanmasr ülküsünden ve anayasaya sadakatten ayrılmayacağıma; büyük Türk milleti önünde namusum ve şerefim üzerine andiçerim. "⁷⁶

Madde 103. — Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde aşağıdaki şekilde andiçer:

"Cumhurbaşkanı sıfatıyla, devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma, anayasaya, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, Atatürk ilke ve inkılâplarına ve lâik cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağıma, milletin huzur ve refahı, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerinden yararlanması ülküsünden ayrılmayacağıma, Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini korumak, yüceltmek ve üzerime aldığım görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma Büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda, namusum ve şerefim üzerine andiçerim. "⁷⁷

Kavakçı'nın milletvekilliğinden çıkarılması buna bağlı olarak değil, izin almaksızın bir başka ülkenin vatandaşlığına geçtiği için vatandaşlıktan çıkarılması ile mümkün olmuştur.

⁷⁶ Kanun No: 2709 Kabul Tarihi: 7/11/1982, Tertip Düstur, cilt: 22 s. 3;Resmi Gazete, 9. 11. 1982-17863 Mükerrer.

⁷⁷ Kanun No: 2709 Kabul Tarihi: 7/11/1982, Tertip Düstur, cilt: 22 s. 3;Resmi Gazete, 9. 11. 1982-17863 Mükerrer.

6. Yürürlükteki Mevzuatımıza Göre Yeminler

CUMHURBAŞKANI YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	07.1.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
RESMİ GAZETE TARİHİ	Halkoyuna Sunulmak Üzere Tasarının Resmî Gazetede İlanı: 20.10.1982-17844; Halkoyu Sonucunun Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 9.11.1982-17863 Mükerrer
YEMİN METNİ	
<p>C. Ant içmesi MADDE 103. – Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde aşağıdaki şekilde andiçer: “Cumhurbaşkanı sıfatıyla, Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma, Anayasaya, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, Atatürk ilke ve inkılaplarına ve lâik Cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağıma, milletin huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerinden yararlanması ülküsünden ayrılmayacağıma, Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini korumak, yüceltmek ve üzerime aldığım görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma Büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda, namusum ve şerefim üzerine and içerim.”</p>	

MİLLETVEKİLİ YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	07.11.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
RESMİ GAZETE TARİHİ	Halkoyuna Sunulmak Üzere Tasarının Resmî Gazetede İlanı: 20.10.1982-17844; Halkoyu Sonucunun Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 9.11.1982-17863 Mükerrer
YEMİN METNİ	
<p>2. Ant içme MADDE 81. – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, göreve başlarken aşağıdaki şekilde andiçerler: “Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve lâik Cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ve Anayasaya sadakattan ayrılmayacağıma; büyük Türk Milleti önünde namusum ve şerefim üzerine andiçerim.”</p>	

B. Zakir AVŞAR

ASKER YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	4/1/1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	10/1/1961 - 10703
YEMİN METNİ	Madde 37 – Silahlı Kuvvetlere katılan her asker andiçer. And sureti aşağıdadır: Barışta ve savaşta, karada, denizde ve havada her zaman ve her yerde milletime ve cumhuriyetime doğruluk ve muhabbetle, hizmet ve kanunlara ve nizamlara ve amirlerime itaat edeceğime ve askerliğin namusunu Türk Sancağının şanını canımdan aziz bilip icabında vatan, cumhuriyet ve vazife uğrunda seve seve hayatımı feda eyliyeceğime namusum üzerine andiçerim.

DEVLET MEMURU YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	23/7/1965 - 12056
YEMİN METNİ	Sadakat: Madde 6 – (Değişik: 12/5/1982 - 2670/1 md.) Devlet memurları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve kanunlarına sadakatla bağlı kalmak ve milletin hizmetinde Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını sadakatla uygulamak zorundadırlar. Devlet memurları bu hususu "Asli Devlet Memurluğuna" atandıktan sonra en geç bir ay içinde kurumlarınca düzenlenecek merasimle yetkili amirlerin huzurunda yapacakları yeminle belirtirler ve özlük dosyalarına konulacak aşağıdaki "Yemin Belgesi" ni imzalayarak göreve başlarlar. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, Atatürk İnkılap ve İlkelerine, Anayasada ifadesi bulunan Türk Milliyetçiliğine sadakatla bağlı kalacağıma; Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını milletin hizmetinde olarak tarafsız ve eşitlik ilkelerine bağlı kalarak uygulayacağıma; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyip, koruyup bunları geliştirmek için çalışacağıma; insan haklarına ve Anayasanın temel ilkelerine dayanan milli, demokratik, laik, bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilerek, bunları davranış halinde göstereceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim. Bakınız: 25/10/1982 tarihli ve 8/5483 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen Asli Devlet Memurluğuna Atananların Yemin Merasimi Yönetmeliği (R.G. 30/11/1982 – 17884)

BIAT'TAN YEMİN'E...

KAMU GÖREVLİLERİ ETİK SÖZLEŞMESİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	25/5/2004 tarihli ve 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
RESMİ GAZETE TARİHİ	8/6/2004 - 25486
YEMİN METNİ	
<p>Başbakanlık tarafından 13.04.2005 tarihli ve 25785 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik:</p> <p>Etik davranış ilkelerine uyma Madde 23— Kamu görevlileri, görevlerini yürütürken bu Yönetmelikte belirtilen etik davranış ilkelerine uymakla yükümlüdürler. Bu ilkeler, kamu görevlilerinin istihdamını düzenleyen mevzuat hükümlerinin bir parçasını oluşturur. Bu Kanun kapsamındaki kamu görevlileri, bir ay içinde, Ek-1'de yer alan "Etik Sözleşme" belgesini imzalamakla yükümlüdürler. Bu belge, personelin özlük dosyasına konur.</p> <p>Kurum ve kuruluşların yetkili sicil amirleri, personelin sicil ve performansını, bu Yönetmelikte düzenlenen etik davranış ilkelerine uygunluk açısından da değerlendirirler.</p> <p>Ek-1: Kamu Görevlileri Etik Sözleşmesi</p> <p>Kamu hizmetinin her türlü özel çıkarın üzerinde olduğu ve kamu görevlisinin halkın hizmetinde bulunduğu bilinç ve anlayışıyla;</p> <ul style="list-style-type: none">• Halkın günlük yaşamını kolaylaştırmak, ihtiyaçlarını en etkin, hızlı ve verimli biçimde karşılamak, hizmet kalitesini yükseltmek ve toplumun memnuniyetini artırmak için çalışmayı,• Görevimi insan haklarına saygı, saydamlık, katılımcılık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme ve hukukun üstünlüğü ilkeleri doğrultusunda yerine getirmeyi,• Dil, din, felsefi inanç, siyasi düşünce, ırk, yaş, bedensel engelli ve cinsiyet ayrımı yapmadan, fırsat eşitliğini engelleyici davranış ve uygulamalara meydan vermeden tarafsızlık içerisinde hizmet gereklerine uygun davranmayı,• Görevimi, görevle ilişkisi bulunan hiçbir gerçek veya tüzel kişiden hediye almadan, maddi ve manevi fayda veya bu nitelikte herhangi bir çıkar sağlamadan, herhangi bir özel menfaat beklentisi içinde olmadan yerine getirmeyi,• Kamu malları ve kaynaklarını kamusal amaçlar ve hizmet gerekleri dışında kullanmamayı ve kullandırmamayı, bu mal ve kaynakları israf etmemeyi, Kişilerin dilekçe, bilgi edinme, şikayet ve dava açma haklarına saygılı davranmayı, hizmetten yararlananlara, çalışma arkadaşlarıma ve diğer muhataplarıma karşı ilgili, nazik, ölçülü ve saygılı hareket etmeyi,* Kamu Görevlileri Etik Kurulunca hazırlanan yönetmeliklerle belirlenen etik davranış ilke ve değerlerine bağlı olarak görev yapmayı ve hizmet sunmayı taahhüt ederim.	

B. Zakir AVŞAR

SEÇİM SANDIK KURULU BAŞKAN VE ÜYELERİNİN YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun
RESMİ GAZETE TARİHİ	2/5/1961 – 10796
YEMİN METNİ	
Andiçme: Madde 70 – Sandık kurulu başkan ve üyeleri, oy verme günü göreve başlamazdan önce, ilk iş olarak, sandık başında, sandık kurulu ve hazır bulunanlar önünde birer birer şöyle and içerler: (Hiçbir tesir altında kalmaksızın, hiç kimseden korkmadan, seçim sonuçlarının tam ve doğru olarak belirmesi için, görevimi kanuna göre dosdoğru yapacağıma, namusum, vicdanım ve bütün mukaddesatım üzerine and ederim.)	

DEĞER TESPİT VE TAKDİR KOMİSYONU ÜYELERİNİN YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	20/11/1984 tarihli ve 3082 sayılı Kamu Yararının Zorunlu Kıldığı Hallerde, Kamu Hizmeti Niteliği Taşıyan Özel Teşebbüslerin Devletleştirilebilmesi Usul ve Esasları Hakkında Kanun
RESMİ GAZETE TARİHİ	1/12/1984 - 18592
YEMİN METNİ	
Değer Tespit ve Takdir Komisyonu Madde 5 – Devletleştirilmesine karar verilen özel teşebbüslerde yapılacak tespit ve değerlendirme işleri, özel teşebbüsün gördüğü kamu hizmetinin niteliğine göre ilgili bulunan bakanlık temsilcisinin başkanlığında yönetmelikte belirtilecek kamu ve özel kuruluş temsilcilerinden oluşacak komisyonca yürütülür. Seçilen komisyon üyelerine yetkili sulh hukuk mahkemesinde yemin ettirilir.	

BANKALARIN YÖNETİM KURULU ÜYELERİ İLE MÜDÜRLER KURULU BAŞKAN VE ÜYELERİNİN YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	1/11/2005 – 25983 Mükerrer
YEMİN METNİ	
Yemin ve mal beyanı Madde 27 — Bankaların yönetim kurulu üyeleri ile müdürler kurulu başkan ve üyeleri, seçilmeleri veya atanmalarından sonra yerel ticaret mahkemesi huzurunda yemin etmedikçe göreve başlayamazlar. Bu kişiler ile genel müdür ve yardımcıları ve imza yetkisine sahip mensuplarından bölge müdürleri, şube müdürleri ve genel müdürlük merkez teşkilatında yer alan bölüm, kısım, grup ve bunlara eşdeğer isimler altında faaliyet gösteren birimlerin yöneticileri 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu hükümlerine tâbidirler. Yemin ve mal beyanına ilişkin usûl ve esaslar Kurulca belirlenir.	

BIAT'TAN YEMİN'E...

BANKALARIN YÖNETİM KURULU ÜYELERİ İLE MÜDÜRLER KURULU BAŞKAN VE ÜYELERİNİN YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	1/11/2005 – 25983 Mükerrer
YEMİN METNİ	
Yemin ve mal beyanı Madde 27 — Bankaların yönetim kurulu üyeleri ile müdürler kurulu başkan ve üyeleri, seçilmeleri veya atanmalarından sonra yerel ticaret mahkemesi huzurunda yemin etmedikçe göreve başlayamazlar. Bu kişiler ile genel müdür ve yardımcıları ve imza yetkisine sahip mensuplarından bölge müdürleri, şube müdürleri ve genel müdürlük merkez teşkilatında yer alan bölüm, kısım, grup ve bunlara eşdeğer isimler altında faaliyet gösteren birimlerin yöneticileri 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu hükümlerine tâbidirler. Yemin ve mal beyanına ilişkin usûl ve esaslar Kurulca belirlenir.	

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURULU ÜYELERİNİN YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	1/11/2005 – 25983 Mükerrer
YEMİN METNİ	
Madde 84 -Kurul Başkan ve üyeleri, görevlerinin devamı süresince görevlerini tam bir dikkat, dürüstlük ve tarafsızlık ile yürüteceklerine, kanun hükümlerine aykırı hareket etmeyeceklerine ve ettirmeyeceklerine dair Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu huzurunda yemin ederler. Yemin için yapılan başvuru Yargıtay tarafından acele işlerden sayılır. Kurul üyeleri, yemin etmedikçe göreve başlayamazlar.	

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMUNUN YERİNDE DENETİM YAPACAK MESLEK PERSONELİNİN YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	1/11/2005 - 25983 Mükerrer
YEMİN METNİ	
Yerinde denetim ve gözetim Madde 95 - Başkan, yapılacak yerinde denetimde, Kurumun meslek personelini oluşturan bankalar yeminli murakıp ve yardımcıları, bankacılık uzmanı ve yardımcıları, bilişim uzmanı ve yardımcıları, hukuk uzmanı ve yardımcıları arasından uygun göreceği bir denetim ekibini görevlendirir. Kurumun yerinde denetim yapmaya yetkili meslek personeli Ankara'da Asliye Ticaret Mahkemesinde yemin etmedikçe yerinde denetim yapamazlar. Yerinde denetim yapan Kurumun meslek personeli denetim konularıyla ilişkili olarak bu maddede belirtilen tüm yetkileri haizdir.	

TASARRUF MEVDUATI SİGORTA FONU KURULU ÜYELERİNİN YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	1/11/2005 - 25983 Mükerrer
YEMİN METNİ	
Fon Kurulu üyelerinin atanması Madde 113 - Fon Kurulu Başkan ve üyeleri, görevlerinin devamı süresince görevlerini tam bir dikkat, dürüstlük ve tarafsızlık ile yürüteceklerine, kanun hükümlerine aykırı hareket etmeyeceklerine ve ettirmeyeceklerine dair Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu huzurunda yemin ederler. Yemin için yapılan başvuru Yargıtay tarafından acele işlerden sayılır. Fon Kurulu üyeleri, yemin etmedikçe göreve başlayamazlar.	

ENERJİ PİYASASI DÜZENLEME KURULU ÜYE YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	20/2/2001 tarihli ve 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	3/3/2001 - 24335 Mükerrer
YEMİN METNİ	
Yemin ve mal beyanı Madde 7 - Kurul üyeleri, Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu huzurunda görevlerinin devamı süresince Kurulun işlerini tam bir dikkat ve dürüstlük ile yürüteceklerine, bu Kanunun hükümlerine ve ilgili mevzuata aykırı hareket etmeyeceklerine ve ettirmeyeceklerine dair yemin eder. Yemin için yapılan başvuru Yargıtay'ca acele işlerden sayılır. Kurul üyeleri yemin etmedikçe göreve başlayamaz. Kurul üyeleri göreve başlama ve görevden ayrılma tarihlerinden itibaren bir ay içinde ve görevleri devam ettiği sürece her iki yılda bir mal beyanında bulunmak zorundadır.	

KAMU İHALE KURULU ÜYE YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	04/01/2002 tarih ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	22/1/2002 - 24648
YEMİN METNİ	
MADDE 53 – d) Kurul üyeleri, Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu huzurunda üyeliklerinin devamı süresince görevlerini tarafsız ve dürüst olarak yerine getireceklerine, bu Kanun hükümlerine ve ilgili mevzuata aykırı hareket etmeyeceklerine ve ettirmeyeceklerine dair yemin ederler. Yemin için yapılan başvuru Yargıtay'ca acele işlerden sayılır. Kurul üyeleri yemin etmedikçe göreve başlayamazlar.	

BIAT'TAN YEMİN'E...

REKABET KURULU ÜYE YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	7/12/1994 Tarih ve 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun
RESMİ GAZETE TARİHİ	13/12/1994 - 22140
YEMİN METNİ	
Madde 26 – Rekabet Kurulu üyeleri, Yargıtay Birinci Başkanlık Divanı huzurunda görevlerinin devamı süresince Kurulun işlerini tam bir dikkat ve dürüstlük ile yürüteceklerine, Kanun hükümlerine aykırı hareket etmeyeceklerine ve ettirmeyeceklerine dair yemin eder. Yemin için yapılan başvuru Yargıtayca acele işlerden sayılır. Kurul Başkan ve üyeleri yemin etmedikçe göreve başlayamazlar.	

SERMAYE PİYASASI KURULU ÜYE YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	28/7/1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	30/7/1981 - 17416
YEMİN METNİ	
Madde 21 –Kurul başkan ve üyeleri, Yargıtay Birinci Başkanlık Divanı huzurunda görevlerinin devamı süresince Kurulun işlerini tam bir dikkat ve dürüstlük ile yöneteceklerine, kanun hükümlerine aykırı hareket etmeyeceklerine ve ettirmeyeceklerine dair yemin ederler. Yemin için yapılan başvuru Yargıtayca acele işlerden sayılır. Kurul başkan ve üyeleri yemin etmedikçe göreve başlayamazlar	

YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİR YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	1.6.1989 Tarihli ve 3568 Sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	13/6/1989 - 20194
YEMİN METNİ	
Madde 11 – Yeminli mali müşavirlik mesleğine kabul edilenler, görevlerine fiilen başlamadan önce, Asliye Ticaret Mahkemesinde aşağıda yazılı şekilde yemin ederler. "Yeminli mali müşavirlik mesleğinin, bir kamu hizmeti olduğunu bilerek, Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına, mesleki kurallara ve meslek ahlakına uyacağıma, mesleğimi tam bir bağımsızlık, tarafsızlık ve dürüstlikle yerine getireceğime, üzerime aldığım işleri dikkat ve özenle yapacağıma, namusum ve şerefim üzerine yemin ederim."	

ANAYASA MAHKEMESİ ÜYE YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	10.11.1983 tarihli ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun
RESMİ GAZETE TARİHİ	13.11.1983 - 18220
YEMİN METNİ	
And içme Madde 7.- Anayasa Mahkemesi üyeleri görevlerine başlamadan önce, Mahkeme Başkanının davet edeceği Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başbakan, yüksek mahkeme başkanları, Adalet Bakanı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Danıştay, Askerî Yargıtay ve Askerî Yüksek İdare Mahkemesi başsavcıları, Sayıştay Başkanı, Yükseköğretim Kurulu Başkanı, üniversite rektörleri, hukuk, iktisat ve siyasal bilimler fakülteleri dekanları ve Anayasa Mahkemesinin emekli başkan ve üyeleri huzurunda, Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyelerinin oluşturacağı kurul önünde aşağıdaki andı içerler: "Türk milleti tarafından demokrasiye âşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını koruyacağıma; görevimi doğruluk, tarafsızlık ve hakka saygı duygusu içinde, sadece vicdanımın emrine uyarak yapacağıma, namusum ve şerefim üzerine andıçerim."	

AVUKAT YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	7/4/1969 – 13168
YEMİN METNİ	
Madde 9 – Mesleke kabul edilen avukata ruhsatname verilirken, baro yönetim kurulu önünde aşağıdaki şekilde andıçtirilir: (Değişik: 2/5/2001 - 4667/8 md.) Hukuka, ahlaka, mesleğin onuruna ve kurallarına uygun davranacağıma namusum ve vicdanım üzerine ant içerim. Avukatın andıçtirildiği, andın metnini de kapsıyan bir tutanağa bağlanır ve ilgilinin dosyasında saklanır. Tutanak baro yönetim kurulu üyeleri ile birlikte ant içen avukat tarafından imzalanır.	

BİAT'TAN YEMİN'E...

TANIK YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	17/12/2004 - 25673
YEMİN METNİ	
Yeminin biçimi Madde 55 – (1) Tanığa verilecek yemin, tanıklıktan önce "Bildiğimi dosdoğru söyleyeceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." ve 54 üncü maddeye göre tanıklıktan sonra verilmesi hâlinde "Bildiğimi dosdoğru söylediğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." biçiminde olur.(2) Yemin edilirken herkes ayağa kalkar. Yeminin yerine getirilmesi, sağır veya dilsizin yemini Madde 56 – (1) Tanık, yüksek sesle tekrar ederek veya okuyarak yemin eder. (2) Okuma ve yazma bilen sağır veya dilsizler yemin biçimini yazarak ve imzalarını koyarak yemin ederler. Okuma ve yazma bilmeyen sağır veya dilsizler yemin biçimini yazarak ve imzalarını koyarak yemin ederler. Okuma ve yazma bilmeyen sağır veya dilsizler işaretlerinden anlayan bir tercüman aracılığıyla ve işaretle yemin ederler.	

BİLİRKİŞİ YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	17/12/2004 - 25673
YEMİN METNİ	
Bilirkişi olarak atanabilecekler Madde 64 – (5) Listelere kaydedilen bilirkişiler, il adli yargı adalet komisyonu huzurunda "Görevimi adalete bağlı kalarak, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsızlıkla yerine getireceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." sözlerini tekrarlayarak yemin ederler. Bu bilirkişilere görevlendirildikleri her işte yeniden yemin verilmez. (6) Listelerde yer almamış bilirkişiler, görevlendirildiklerinde kendilerini atamış olan merci huzurunda yukarıdaki fıkrada öngörülen biçimde yemin ederler. Yeminin yapıldığına ilişkin tutanak hâkim veya Cumhuriyet savcısı, zabıt kâtibi ve bilirkişi tarafından imzalanır. (7) Engel bulunan hâllerde yemin yazılı olarak verilebilir ve metni dosyaya konulur. Ancak bu hâle ilişkin gerekçenin kararda gösterilmesi zorunludur.	

ZABIT KATİBİ YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	17/12/2004 - 25673
YEMİN METNİ	
Soruşturma evresinde yapılan işlemlerin tutanağa bağlanması Madde 169 –(1) Şüphelinin ifadesinin alınması veya sorgusu, tanık ve bilirkişinin dinlenmesi veya bir keşif ve muayene sırasında Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hâkiminin yanında bir zabıt kâtibi bulunur. Acele hâllerde, yemin vermek koşuluyla, başka bir kimse, yazman olarak görevlendirilebilir.	

TANIK YEMİNİ (Hukuk Usulü)	
DAYANDIĞI MEVZUAT	18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	2, 3, 4/7/1927 - 622, 623, 624
YEMİN METNİ	
Madde 264– Yemin aşağıdaki şekilde icra olunur: Hakim şahide: "Şahit sıfatıyla sorulan suallere verdiğiniz cevapların hakikate muhalif olmadığına ve meşhudat ve malûmatınızdan birşey saklamadığınıza Allahınız ve namusunuz üzerine yemin ediyor musunuz" ve şahit de cevaben "Allahım ve namusum üzerine yemin ediyorum" der.	

CEZA İNFAZ KURUMLARI VE TUTUKEVLERİ İZLEME KURULLARI ÜYELERİNİN YEMİNİ	
DAYANDIĞI MEVZUAT	14/6/2001 tarihli ve 4681 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Kanunu
RESMİ GAZETE TARİHİ	21/6/2001 - 24439
YEMİN METNİ	
İzleme kurulu üyelerinin seçimi ve ant içmesi Madde 5 – İzleme kurullarının üyeleri, 3 ve 4 üncü maddelerde yazılı şartlara durumları uygun olan kişilerden re'sen veya o yerdeki ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görüşleri alınarak ya da o yerin en büyük mülkî âmirinin yardımıyla belirlenecek olanlar ile doğrudan başvuranlar arasından adlî yargı adalet komisyonunca oybirliğiyle seçilirler. Üyeler, göreve başlamadan önce adlî yargı adalet komisyonunun önünde aşağıdaki şekilde andiçerler: Üstlendiğim görevi Anayasa ve kanunlar gereğince tam bir dikkat, dürüstlük ve tarafsızlıkla yürüteceğime namusum ve şerefim üzerine andiçerim." Andiçme tutanağı dosyalarında saklanır.	

Sonuç:

Kamusal sorumluluk üstlenenlerin kamuoyu ile “güvene dayalı” ilişkilerinde yemin bir ilk aşama olarak öne çıkmaktadır. Yemin/and içme ile başlayan söz verme/sözleşme hem göreve gelen kimse, hem de adına görev üstlenilen kitleler açısından çok yönlü anlamlar içermektedir. Kuşkusuz ki, bu anlamların birinci yönü işin törensel boyutu ile kendisini göstermektedir. Yeminlere ilişkin seremoniler, ritüeller ve yemin içerikleri yönetimlerin karakteri bakımından da fikir vermektedir.

Kendi tarihimiz açısından bakıldığında “biat” ile hakimiyet mercii ve mülkün sahibi olarak tanrısal irade ve onun adına bu iradeye hakim olan, yürüten merci olan hükümdarlık müessesesi öne çıkmış, hükümdara cülusu esnasında verilen sadakat sözü, diğer gelinen her görevde o hükümdar hayatta ve tahtta olduğu süre içinde geçerli olmuştur.

Sened-i İttifak, Gülhane Hattı Hümayunu, Tanzimat dönemi ile başlayan hükümdarın yetkilerinin kısıtlanması sürecinde de yine kamu görevlileri esas olarak hükümdara bağlı olarak görev yapmaya devam etmişler, 1. Meşrutiyet ve Kanuni Esasi’li dönem içinde hükümdara yönelik olarak yine bir düzenleme getirilmemiş; ancak 1 Meşrutiyet’in çok kısa süre içinde sona ermesi, Meclisin tatil edilmesi ve bu tatilin 30 yıl sürmesi üzerine II. Meşrutiyet döneminde özellikle 31 Mart olayının da etkisiyle padişaha da meclise karşı sadakat sözleri içeren bir yemin zarureti getirilebilmiştir.

Hayatının her aşamasında millet egemenliği hususunu öne çıkaran ve 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun’a çıktığı andan itibaren her adımında milletle iç içe olan, Milli Mücadele’yi de milletle birlikte gerçekleştiren Mustafa Kemal Atatürk, hâkimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olduğu hususunu Sivas Kongresi’nden itibaren, BMM’de, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nda da milletle sözleşme/ millete söz verme karakter ve içeriğindeki yemin/and içme törenleri ile göstermiştir. Esasen, bu yeminlerin içeriğinde de yine laikleşme serüvenimizi görmek mümkündür. Bilineceği üzere, 1928 değişikliğinde Meclis’in görevlerinin sayıldığı 26. madde’deki “şer’i hükümlerin uygulanması” ibaresi ve 16. ve 38. maddelerdeki milletvekili ve cumhurbaşkanı yeminlerinin sonundaki “vallahi” sözcüğünün çıkarılması hususları, 1937’de anayasaya resmen girecek laiklik ilkelerinin bir ön adımıdır. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nda 1928’de yapılan değişikliğe kadar “Vallahi, billahi” biçiminde biten yeminler, bu tarihten sonra “namusum ve şerefim üzerine” biçiminde bir format kazanmış, daha sonraki düzenlemelerle dinsel çağrışımı olan “yemin” sözcüğü yerine “and içme” sözcüğü tercih edilmiştir.

Son söz olarak, Atatürk'ün bu konuya verdiği önemi anlamak bakımından Afet İnan'a kendisi tarafından dikte ettirilen "Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal'in El Yazıları" adlı eserdeki Meclisin Oluşumu ve Milletvekillerinin Andı bölümlerini buraya aktarmak uygun olacaktır:

"Meclisin Oluşumu

Yeni seçilen bir Meclisin ilk toplantısı en yaşlı üyenin veyahut seçilecek geçici başkanın başkanlığında yapılır. En genç dört üye geçici olarak kâtiplik yapar. Bu toplantıda yeni milletvekilleri birer birer kürsüden ant içler.

Milletvekillerinin Andı

*"Vatan ve milletin mutluluk ve selâmetine ve milletin kayıtsız şartsız egemenliğine aykırı bir amaç takip etmeyeceğime ve cumhuriyet esaslarına bağlılıktan ayrılmayacağıma namusum üzerine söz veririm"*⁷⁸

KAYNAKÇA

Abdürrahman Şeref Efendi; Sabah Gazetesi, «Biat ve taklid-i seyf merasimi», 28 inci «musahabe-i tarihiye» (17 zilkade 1336, No. 10334)

Ana Britannica Ansiklopedisi, Ana Yayınları, İstanbul, 1994, C. 32.

Ayvazoğlu, Beşir; Divanyolu- Bir Caddenin Hikâyesi, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2003.

Cevdet Paşa, Tarihi Cevdet; C. 9. , İstanbul 1309. -Çağatay, Neşet; Başlangıçtan Abbasilere Kadar (Dini-İçtimai-İktisadi-Siyasi Açıdan) İslam Tarihi, TTK Yayını, Ankara, 1993.

Çelik, Adil Giray; Savunma Mesleğinde Yemin, www. hukukrehberi. com. tr (Erişim tarihi: 22. 10. 2009).

Ertop, Konur; Anadolu'ya tutkun bin Ozan Ressam: Bedri Rahmi Eyüboğlu, Bütün Dünya Dergisi, 2009/02.

İba, Şeref; Anayasa ve Siyasal Kurumlar (100 Soruda) Turhan Kitabevi Yayını, Ankara, 2006.

İğdemir, Uluğ; Sivas Kongresi Tutanakları- Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1969.

İnan, Abdülkadir; Eski Türklerde ve Folklorunda Ant; AÜ DTCF Dergisi, Cilt: VI, Sayı:4, Ankara, 1948.

İnan, Afet; Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal'in El Yazıları, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000.

⁷⁸ İnan, Afet; Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal'in El Yazıları, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000. , s.255.

Kili, Suna, A. Ş. Gözübüyük; Türk Anayasa Metinleri “Senedi İttifaktan Günümüze”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1985.

Milliyet Gazetesi, 5 Şubat 2009.

Mumcu, Alper; Hipokrat Yemini, <http://www.mumcu.com/html/article.php?sid=322>

Öztuna, Yılmaz; Osmanlı Devleti Tarihi “Medeniyet Tarihi”, Kültür Bakanlığı Yayını, C. II. Ankara, 1998.

Pakalın, M. Zeki; Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, MEB Yayını, İstanbul, 1983. C. 1.

Polat, İbrahim Ethem; Haçlılara Kılıç ve Kalem Çekenler, Vadi Yayınları; Ankara- 2007.

Savcı, Bahri; “Türkiye’de Anayasa Hareketleri ve Şimdiki Anayasa”; Kanun-u Esasi’nin 100. Yılı Armağanı, A. Ü. SBF Yayını, Ankara, 1978.

Server Feridun, Anayasalar ve Siyasal Belgeler, s. 1, İstanbul 1962.

Şamil İslam Ansiklopedisi; http://www.sevde.de/islam_Ans/islam_ans.htm.

TDK, Türkçe Sözlük, (9. Baskı), Ankara, 1998.

TDV; İlmihal II, İslam ve Toplum; Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, (8. Baskı), Ankara, 2005.

Türk Hukuk Lügati, Türk Hukuk Kurumu-Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı Yayını, (4. Baskı), Ankara 1998.

Türkiye’de ve Yabancı Memleketlerde Seçim Mevzuatı, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara, 1949.

Türkkahraman, Mimar; Türkiye’de Siyasal Sosyalleşme ve Siyasal Sembolizm; Birey Yayıncılık, İstanbul, 2000.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı.

Ülker, Ali Ulvi; Kültür Diliyle Bozkır, aktaran: www.bozkir.org.tr.

Ünsal, Artun; Siyaset ve Anayasa Mahkemesi, (Siyasal Sistem Teorisi Açısından Anayasa Mahkemesi), A. Ü. SBF Yayını, Ankara, 198.

Yücekök, Ahmet; Siyaset Sosyolojisi Açısından Türkiye’de Parlamento’nun Evrimi, A. Ü. SBF Yayını, Ankara, 1983.

www.kultur.gov.tr/TR/Yonlendir.aspx?F6E10F8892433CFFA79D6F5E6C1B43FF4607E66A6C64180A
(Erişim tarihi: 22. 10. 2009).

www.woiceofamerica.com. (Erişim tarihi: 22. 10. 2009).